

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Joh. Jonstoni Thaumato-graphia Naturalis

Jonston, Jan

Amstelodami, 1661

Thaumato-graphiae naturalis classis quarta in qua fossilium admiranda

urn:nbn:de:bsz:31-97032

THAUMATO-
 GRAPHIÆ
 NATURALIS
 CLASSIS QUARTA.
 IN QUA
 FOSSILIUM
 ADMIRANDA.

*Hoc argumentum opum, hac vera gloria existi-
 mata est, habere quod posset statim totum per-
 ire. Nec hoc fuit satis tuba gemmarum pota-
 mus, & smaragdis teximus calices: ac te-
 mulentia causa tenere Indiam iuvat: & au-
 rum jam accessio est. Plin. l. 33. Histor. Na-
 tur. in præf.*

SYLLABUS

Capitum & Articulorum.

CLASSIS QUARTÆ.

- Cap. I. De Fossilibus in genere.
- II. De Marga & Terra figulorum.
- III. De Terra Lemnia,
- IV. De Sale.
- V. De Alumine & Nitro.
- VI. De Chalcanto seu Vitriolo.
- VII. De Naphtha, Petroleo & Maltha.
- VIII. De Pissaspalto, & modo condiendi cadauera.
- IX. De Camphora.
- X. De Succino seu Elecro.
- XI. De Ambra, Gagate & Bitumine terreno.
- XII. De Corallo.
- XIII. De Sulphure & Stybio.
- XIV. De Succis Lapidescentibus.
- XV. De Magnete.
- XVI. De Schisto, Galactite, Gypso, Selenite, Amianto.
- XVII. De lapidibus variis formas representantibus.
- XVIII. De Atite, Enhydro, Coticula, Pumice.
- XIX. De Lapide Vitriario & Speculario.
- XX. De Crystallo, Iride & Adamante.
- XXI. De Opalo, Smaragdo, Heliotropio & Topazio.
- XXII. De Amethysto, Hyacintho, Sardonicht & Onyrbite.
- XXIII. De Iaspide, Nephritico & Achato.
- XXIV. De Rubino, Carchedonio, Sandastro, Chrysolito, & aliis nonnullis.
- XXV. De Gemmis in corporibus animalium reperiis.
- Art. I. De Draconite, Chelonia, Aleclorio, & Rubetarum lapidibus.
- Art. II. De Chelidonio, lapidibus Astacorum, Limacin & Bezoar.
- XXVI. De Auro.
- XXVII. De Argento.
- XXVIII. De Argento Vivo.
- XXIX. De Aro & Ori-chalco.
- XXX. De Plumba.
- XXXI. De Ferro.
- XXXII. De Carne Fossili.

ADMI-

ADMIRANDA FOSSILIUM.

CAPUT I. DE FOSSILIBUS IN GENERE.

Hæcenus fuere in superius orbis elevata
 culmen, in ipso abscondita recessu jam
 considerabimus; quæ, quia ope eruun-
 tur humana, fossilia sapientes dixere, &
 terrarum, succorum, lapidum, metallo-
 rum includere nominibus. Gigni quidam à calore
 subterraneo existimant; Creatæ, primo à Deo, semi-
 nali quodam se propagare principio, alii sentiunt. Et
 certe ex vaporibus quibusdam fieri metalla, veritatim
 haud absolum. In Perside non semel ærea Corpora
 hamatis sagittis similia, cælo corruscante decidisse
 narrat *Avicenna*. In Hispania verò massa lapidea venis
 metallicis infecta è nubibus lapsa est. *Lydiar. de fontibus*
cap. 6. Posterius scriptorum quorundam confir-
 mat testimonium. Nam aurum Corbachii in West-
 phalia singulis quadrienniis crescit & recrefcit in cum-
 ulis Vena plumbi in Slavonia in argentum quadra-
 gesimo transit anno. Squamma æris sicca, in anno in
 aurum. Ferrum in Silesia ad Saganum decimo refodi-
 tur anno. In Suecia limus tuber palustris, uno anno
 Soli expositus in bonum ferrum abit. Fessularum mons
 in Hetruria lapides plumbarios habet, qui si exsting-
 dantur brevi temporis spatio, novis instaurantur in-
 crementis. De ferro quod in Ilva Tyrreni maris In-
 sula effoditur, refert *Casalpinius l. 3. de Metal. cap. 6.*
 terram metalli inanem quæ eruitur, dum vena effodi-
 tur, totam procedente tempore in venam converti. In
 India denique mons est Oromenus, in quo lapidicina-
 rum modo, sal cæditur renascens. *Casalp. l. i. de Me-*

tal. c. 1. Insigne verò illud est quod *Garzias* ab Horto de Adamante scribit *Simpl. India* l. 1. c. 47. *Adamantes*, inquit, qui altissime in terra visceribus multisque annis perfici debebant, in summo fere solo generantur, & duorum aut trium annorum spatio perficiuntur. Nam si in ipsa fodina hoc anno ad Cubiti altitudinem fodias, adamantes reperies. Post biennium rursus illic excavato, ibidem inuenies adamantes. Cæterum quomodo id fiat, difficile dictum est. Nulli potest facilius esse loqui, quam rerum natura pingere, lascivienti præfertim & in magno gaudio fertilitatis tam varia ludenti *Plin.* l. 21. præfat. Haud tamen videtur absurdum, spiritum cum materia idonea coalescere, illam nondum bene excoctam aliis dimittere, hoc modo perpetuati. Certe fluxus venarum analogum quid vegetabili ostendunt naturæ, & relatio à *Fribergensi Medico*, in infossorum Metallicorum pulmonibus, apertis post mortem cadaveribus, ea ipsa metalla concreta reperta, in quibus laboravere vivi; idem innuere videtur *Sennertus de consensu & diss. Chymic. & Galenicorum.*

CAPUT II. DE MARGA ET TERRA RIGULORUM.

Marga est terra spissa & pinguis: ac interdum ita fluida & alba, ut medullæ ossium in animatis non abssimilis videatur. Sæpius est dura, quæ pota sanguinis per ora venarum profusionem sinit; omninoque quas *Samia* vires habet. Effoditur multis in locis, apud *Saxones* præfertim. *Goslaricæ* duplex, quarum una cinereo est colore, altera candidior; ex qua fiunt formæ, in quas hi qui metalla figurant, ea liquida infundunt. Vtramque frigus acre in tenuissimas bracteas dividit: tamen si prior antequam vim frigorum acceperit, ex crassis constet crustis. *Figulorum* terra spissa, mollis, rara est. Ex pinguibus & spissis

singun-

funguntur opera, quæ vis ignium non cito frangit. Ex iisdem fiunt vasa, quæ nec sorbent nec excoquunt liquores: in quibus liquori qui aurum ab argento separatur, & conficitur & conservatur. Opera figulina varias nobilitarunt regiones. Asiam, illa quæ fingebantur Pergami, quæ Tralibus, non ignota Coa, Samia, Aretina etiam mirifica. *Plin. l. 35. cap. 13.* Notiberga mittit fornaculas fictiles, in quibus venæ & metalla coquuntur. Ex argilla effossa ad arcem Rotenburgam fiunt catini, in quibus conficitur Orichalcum. Hi ex igne unâ cum Orichalco ejecti non rumpuntur, sed vitri candentis modo torquentur & trahuntur. *Agricola de illis qua effodiuntur ex terra.*

CAPUT III.

DE TERRA LEMNIA,
Armenia, & Silesiaca.

Terra Lemnia sigillata alias dicitur. Hanc enim Sacerdos Dianæ patrio sumens honore, hordeo & tritico piamenti loco redditis, in urbem comportabat, aqua maceratam, ac in luti formam sedactam desiccabat, ut mollis ceræ acciperet consistentiam; qua accepta factæ Dianæ muniebat signo. *Gal. l. 9. simpl.* Hodie quotannis non absque superstitione effoditur sexto tantum Augusti die. Qui fodiant Græci sunt; puteus suavem emittit odorem. Foditur à Solis exortu sex horis & in una reconditur parte; nec lucem videt priusquam annus effluerit. Exempta post eluitur, elota sacco injicitur, manibus miscetur, in globos fingitur, sigillo imperatorio notatur. Siccatur tandem & in scinio obfignata Constantinopolim ad Imperatorem mittitur. *Stephanus Albacarius in Epist. ad Busbequium.* Ad lethalia prodest medicamenta; tentavit in lepore marino & Cantharidibus Galenus & expertus est. Idem de ea testatur, in colle quodam juxta Ephestiorum urbem, in quo nulla planta vivit, solo veluti combusto, effodi. *Armenia terra ex ea Ar-*

menix parte quæ Cappadociæ confinis efferebatur. Contra difpnciam ju vare affertit Galenus, ita ut quos non iuuet, intereant. Bibitur ex vino confidentia tenui modice diluto, fi aut plane febri careat, aut leuiter ea tentetur; fi gnauiter, aqueo. Hodie habetur *Bolus Toccarienfis* in Hungaria, qui iultar butyri contra catharrum valet, ita ut Armeniæ præferatur *Crato in Epist. Silefiaca* Strigentiſ Lemniæ etiam præfertur. *Sennertus Scient. Natur. l. 5. c. 1.* Inventor eius *Iohanne Montanus Sileſius*, qui ſcriptum de illa edidit; Conuerſum eſſe aurum, Dei providæque naturæ ordinatione, in præminentem præparatum Medicinam tranſmutatumque, peculiariter aduerſus venena utilem, non minus quam Medicamenta, quæ magnis ſumptibus ex auro Vngarico conficiuntur.

CAPUT IV. DE SALE.

Sal vel fit, vel gignitur. Fit è falſis fontibus, quorum aqua diu excocta tandem in ſalem vertitur. Gignitur varie. Siccatur in lacu Tarentino æſtivis Solibus, totumque ſtagnum in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. In Bactris duo lacus vaſti, alter ad Scythas verſus, alter ad Arios ſale æſtuant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo veluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ falis flumina appellantur. Sed & in deſertis Podoliæ lacus eſt, cujus aqua ſereno ſole in ſolidum ſal concreſcit, tantæ craſſitie ut iumenta & homines ſuſtineat, & in plura fruſta diſſectum, avehatur. *Thuan. l. 56.* Apud Bactros amnis Ochus & Oxus ex appoſitis montibus deferunt falis armenta. Sunt & montes nativi falis, ut Indis Oxomenus, in quo lapicidarum modo cæditur renaſcens, ma, uſque Regum ex eo veſtigal, quam ex auro & margariticis. Non procul Aſtracano duo ſunt ingentes, tanta falis copia, ut quamvis ſingulis diebus viginti millia fruſta illius lignibus vel

turtis

rutris decuterent; tamen ne minima quidem pars detracta esse videretur. imò quo plus auferatur, eo in majori quantitate accrescit. *Petrus Petrejus in descriptione Russia.* Idem de monte quodam salifero in Hispania Tarraconensi *Iohannes Gerundius* affirmat. Et *Marinus Siculus l. 1. de reb. Hispan.* sunt montes nativi salis in Hispania apud Ribagorciam, in quibus lapidinarum modo sal ferro excinditur, arborum modo repullulat. Effoditur & è terra humore densato in Cappadocia. Ibi quidem cæditur lapidum specularium modo. Invenit & juxta Pelusium *Ptolemæus* Rex cum castra faceret. Quo exemplo postea inter Ægyptum, & Arabiam, cæptus est sub arenis inveniri: qualiter & per Africæ sitientia, usque ad Ammonis oraculum. Is quidem crescens cum Lunæ noctibus. *Plin.* Ad mare tenuis quidam gignitur. Cum enim fervet æstus spumas agit, easque ad littora appellit & scopulos. Hæ autem abscissæ & in illis depositæ atque exsiccata, nonnullis in locis in salem convertuntur. *Dioscor.* Lacustris in Sicilia tanti est splendoris, ut quod tradit *Plinius*, recipiat imaginem. *Colomeus* gustum commovet ovi tosti sapore. Qui in Cypro ex certa terra in monte Olympo extrahitur formam & colorem sanguinis concreti habet. Ruber ex Alepo: sanguineus ex Barbaria: Croceus ex Hispania versus Majoricam venit, naturamque Halonitri & Aluminis obtinet. *Vnzer t. 17. de Sale* Compactus in igne crepitat & exilit: at resolutus non item, ut nec ille, qui in lacubus ardore Solis exsiccatus gignitur. Agrigentinum in aqua exillire refert *Plinius*. Torrefactus nihil aut minimum de amplitudine sua perdit: & humefactus perdit. Attamen salis acervi, qui ab Afis juxta Viciam constructuntur, tam alti ut collium habeant speciem, Solis calotibus adeo obdurescunt, ut imbribus non liquecant, ferro difficulter cædantur. Observatum verò eos qui ad febres putridas dispositi sunt, cibis liberius sale conditis, ab illis præservari. *Matth. de febr. pestil.* Agros etiam illius conspersa feraces redditos animadvertimus: obesse verò mulieres. moderato illius in condimentis

usu, fecundæ fiunt. Abstergit enim uliginem, matticemque plus satis udam exsiccat, ut semen cohaereat. Viris quoque Lumbos incitat, & movet tentiginem. *Lemnius de Occultis l. 2. cap. 36.* Hinc Ægyptii sale non usi. Fecunditati auxiliari, murium in navibus copia, & continentes mulierum salinarium pruritus argumento esse possunt. Nutriti & cum cæteris in substantiam verti sentit *Libavius Tom. 3. singul. l. 5.* Cum videamus ex nullo non corpore salem extrahi. Generatio pretiosissimarum in mari perlarum & corallii ex intimis saxis emergentis in brachia & ramos, veluti arboris divaricati, sali adscribitur. *Quercetan. de Mediaprise. Phil. 2.* Ad hæc ad os Epilepticorum admotus eos excitat. In Lipothymia cum ex resolutione spirituum, tum ex eorundem oppressione, si labia eo fricentur, presentissimum remedium est. Ore detentus vel deglutitus, ne in ventriculo ascendant Lumbrici, prohibet. Denique sitis & famis Antidotum esse, Caroli V. in obsidione Tunetana exercitus testatus est. Periisset, nisi unusquisque unum aut alterum granum linguæ supposuisset. *Bicker. in prafat. lib. de sanit. const.*

CAPUT V. DE ALUMINE ET NITRO.

Aluminis concreti varia sunt figura. Scissum glebo-
si flos, vel asserum instar compressum est, vel sin-
gularum canotum capillorum instar effloruit. Rotun-
dum bullarum modo intumescit, vel foraminum fi-
stulis, spongiæ quondam gerit speciem. Liquidum
quiddam sua sponte expirat, quod ita ignem olet, ut
lapides, quando eorum attritu idem elicitur. Cum in
carbones ardentis positum, vel ollæ inclusum succen-
sis torretur ignibus, in bullas tumet, & aliquid de sua
deperdit substantia. *Plin. l. 31. cap. 10.* Flavum est il-
lud & instar butyri molle, quod in foro Vulcanio
propè Neapolim foditur. *Matthiolus refert se illud vi-*
disse.

disse, contrectasse, gustasse, nec quicquam unquam magis adstrictorium percepisse. Liquidum illud & luteum quod in Ilyæ maris Hætrurii insula reperitur tractatum manibus ita mollescit, ut ferè fluat. Saccharinum ex alumine Rochæ, albumine ovorum, & aqua rosarum, in massæ turbinatæ formam, sacchari instar effingitur. Nitrum in Clytis Macedoniae optimum est, Calaiticum vocant, candidum proximumque sali. Lacus est nitrosus exilente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum novenis diebus, totidemque cessat, ac rursum innatat, & deinde cessat. Mirum est & illud, scatebra fonticuli semper emicante, lacum nec augeri nec effluere. Iis autem diebus quibus gignitur, si fuere imbres, salius nitrum faciunt, Aquilones deterius, quia validius commovent limum. Aqua Nili si diu in convalle steterit, sulfuginosa & nitrosa evadit, quandam ad se substantiam ex profundo & salis materiam evocans, quæ postea salis instar, calorem solis concrevit, duriorque ipso sale redditur. *Fuchs. l. 1. de Compos. Medic. cap. 17.* Procreatur & ex urina animalium quæ in bonam ac umbrosam terram continuo cadit. *Ang. Salic. Vinc. f. 1. aph. 28.* Visui apparet candidum, tactui frigidum: in se tamen continet spiritum rubicundissimum, calidissimum, & maxime inflammabilem. *Sennert. l. 5. Epitom. scient. natur. cap. 2.* Nullum odorem per se expirat ustum, qui sensu percipi possit; calce tamen inspersa adulteratum vehementem. Ægypti suo nitro raphanos aspergebant, non aliter ac nos sale. Macedones aliquid de Calaitico ad farinam addunt, cum eam ut faciant panem, subigunt. Tenuissimæ Nili arenæ, quæ ut videtur, nitrosæ erant, ad dealbanda corpora Patrobio Nefonis liberto advehebantur. Nitrum etiam ex quo fit Halinitrum, est Seivestæ & Bernburgi. *Georg. Agricola.* Terra illa imbres ultra cubitum non admittit. Huic simile est, quod lapidei parietes, cum in cellis vinariis, tum in locis opacis & tuis ab imbribus, qui ipsum solent eluere, ita exudant, ut polline videantur conspersi.

CAPUT VI.
DE CHALCANTO SEU
VITRIOLO.

Optimum Romanum & Vngaricum; bonitas probatur cultro ubi affricueris. Si enim cupreo eum inficit colore laudatissimum habetur. *Quercet. de Caput. affect. cap. 30.* Constat, in oculis suis cuprum continere. Antiqui 31. pondere inira corpus accipiebant, vermes sic necabant, & venena fungorum. *Sennert. l. 5. Epit. Scient. Natur. cap. 2.* Albi portiuncula in aqua soluta, in pruritu ruboreque oculorum, feliciter illis inditur. *Plater. de dol. p. 313.* Spiritum illius causticum dicit *Rjolanus* ut vitrum, in quo insit, exeat. Cum oleo Tartari antipathiam exercet. Vterque illorum acutissimus & acidissimus. Si misceas utriusque acrimonia periet, & liquor fit insipidus. *Boeth. lib. 2. de lapid.* Cum Nitro junctum, aquam argento dissolvendo dicatam repræsentat. *Minder de Vitriol. cap. 9.* Admitatione non caret, quod de eo & succino refert è Paracelso *Cunradus in medulla destillatoria.* Rerone, *inquit*, succinum stævum in tabulam è Bismutho factam, & trium spithamarum vitriolum colloca. Mirum visu ac dictu! Vitriolum & colore & acrimonia simul spoliabitur; quæ in succini præparatione vicissim apprehendentur.

CAPUT VII.
DE NAPHTHA, PETROLEO ET MALTHA.

Naphtha bituminis Babylonii *נפט* seu colamentum est. Tanta cum igne cognationis, ut etiam ex intervallo flamma transfiliat, & calore Solis facillimè incendatur. Narrat certe Plutarchus ab ignis in
Echa-

Ecbaranis cavernis, in stagnum quasi confluisse collectam adeo ad ignem proclivem, ut antequam attingeret per ipsum splendorem circa facem incensum, aërem qui interfuit, sæpe inflammaverit. Id demonstratos coram Alexandro barbaros, vicum ad Regis ducentem diversorium ea conspersisse, & in extremo admota face, eundem, ac si flamma correptus esset, apparuisse. Hinc addit Naphtham à quibusdam phar-macum Medeæ appellatum, qua coronam & peplum Creontis filix inunxerit, & hac combusserit arte. Ex hac in Persia oleum conficitur medicum, quo illitum, relum, si emissam lentius laxiore arcu (nam istu rapido extinguitur) hæserit usque tenaciter, cremat; & si aqua voluerit abluere quiscquam, æstus excitat acriores incendiotorum; nec remedio ullo quam jactu pulveris consopitur. Paratur hoc modo: Oleum usus communis herba quadam infectum condiunt. Harum rerum periticia & diuturnitatem servans & coalescens diu ex materia bene naturali similis oleo crassiori species gignitur apud Persas, quam, ut diximus, Naphtham, vocabulo appellant gentili. *Libav. Tom. 3. Singul. lib. 2. cap. 7. Petroleum* Liquidius Naphtha est. In Italia & regione Mutinensi è petra stillat candidum & rufum, odore validissimo. In Sicilia fontibus innatat, quod O'leum Siculum appellant, & eo ad lucernarum lumina instar olei utuntur; ad scabiem jumentorum à Plinio laudatur. Scaturit & album in tractu Parmensi, apud Mejanam pagum. Tres ibi scaturigines. Excipiunt singulo vel altero die hoc pacto. Aquam scopis quantiunt, oleumque in angulum coactum, vase excipiunt, in singulum diem libram semis maxime æstivo siccoque tempore. *Baubin. ad lib. 1. Diosc. cap. 85.* Ruffa ad montem Zibethum hyberno tempore ad quindecim uncias, æstivo ad quadraginta quinque. Nigra colligitur in vico Allenfi concha & vellere. Quanto magis aqua exhauritur, tanto magis olei excipitur. Aliquando ad ducentas quadraginta uncias. Variat ratione loci. Italicum in suo fonte non flagrat. Babylonicum facit. Mirum quod refert *Mathol. in lib. 1. Diosc. c. 82.*

Ha

Habebat Hercules à Contrariis Ferrariensis in prædio suo puteum, in quem destillabat Petroleum. Conduxit cæmentarium qui obcuraret; quia sine luce non potuit, dimissa candela. Accensum hinc petroleum, cum tanto impetu, ut & cæmentarium ejacularetur, & putei læderentur latera. *MALTHA* colamentum bituminis est limo argilloso mistum; cujus *Plinius l. 2. cap. 104.* facit mentionem. *In Comagenes*, inquit, *urbe Samosatis*; stagnum est emittens limum flagrantem. Cum quid attingit solidi, adhaeret: præterea tactus sequitur fugientes. In ferruminandis muris calcis usum præbuit. Ad Babylonios muros extruendos adhibitum fuisse *Virruvius* docet *lib. 1. cap. 5.*

CAPUT VIII.

DE PISSASPHALTO,

& modo condiendi cadavera.

Pissasphaltum est bitumen cui pix incoquitur, Arabibus Mumiam existimat *Baehnius*. Duplex autem hoc naturale & factitium, quo mortuorum cadavera condiebantur ex Myrrha & Aloe. Cæterum de condientibus & condiendi modo (dicimus hic de his cum in ea inciderimus) multa *Diodorus Siculus*, & *Herodotus l. 3.* Træs hoc munus absolvunt. Primus Grammaticus dicitur, posito humi corpore, quantum à sinistra incidatur, circa ilia deseribit. Alter est scissor, æthiopico latus aperit lapide, subitoque aufugit. Astantes enim factum execrantes lapidibus impetunt. Tum sequuntur saliores. Ex his scissuram per corporis interiora, præter cor & renes unus ducit; alter vino Phœniceo odoriferis immixtis lavat; dein Cadaver lotum, unguentis excedit & pretiosis per dies unguentis triginta. Curatum cognatis traditur, pilis superciliorum & palpebrarum servatis, ut dormienti videatur similis. Triplicem condiendi modum *Herodotus* docet. Primus cerebro per nares hamo extracto, & lapi-

de

de Æthiopico ablatis visceribus, repurgant vino Phœnico & odoribus infarciunt: tum omenta myrrha cassia & odoribus, excepto thure, confusis, complent & consuunt: dein per septuaginta dies saliant: tum cadaver ablutum & syndone involutum, gummi illiniunt, inque ligneam hominis effigiem induunt & reponunt. Alter est quo diebus septuaginta saliant, quod intestina educit. Tertius modus Pauperes ventrem dilutionibus abstergunt, per dies septuaginta sale arefaciunt, dein reponunt. Nec tantum hominibus hic honor, pertinuit & ad bruta. Sacra enim quædam Ægyptiis, mortua syndone contexta, cum ululatu peëtus percutientes sale aspergebant: ac cedri liquore quo diutius servaretur corpus unctum, in sacris asserabant locis. Pectori etiam varia includebantur idola. Invenit in thorace unius *Rondeletius*, viginti folia papyri antiquæ literis Arabicis inscripta. *Bauhin. ad l. 1. Diosc. cap. 85.* Cæterum apud Gallos tanta Mumie commendatio; ut nunquam ea optimates carere voluerint. Referunt Franciscum I. in baltheo semper gestasse, nullum casum pertimescentem, si vel minima ejus apud se haberet.

CAPUT IX. DE CAMPHORA.

SCRIBUNT Mauri Camphoram lachrymam esse arboris, adeo patulis diffusa ramis, ut tantum locum reddere possit opacum, quantus homines capere queat centum. Addunt, lignum esse album, ferulaceum, & Camphoram in fungosa continere medulla. Incertum id, certius ex bituminis quodam genere fieri, hoc modo. Indicum bitumen quod ex nativa efflorescit Camphora, subjectis carbonibus in vase coquitur, partes tenuissimæ in candidum colorem versa in operculum feruntur; quod ipsis collectis eam, quam videmus, dat figuram. Nativam in India dari affirmant mercatores. Adeo amica est ignibus, ut si eos semel

CON-

conceperit donec consumatur, ardeat. Flamma quam emittit lucida & odorata est. In aërem sublata & suspensa sensum evanescit; tenuissimæ partes in causa. Hinc medicamentarii in vase milium aut lini semen includunt, eamque sic obruunt. *Plater. de l. f. pag. 165.* Odor illius repugnat Veneti; pota, imò attracta genituram extinguit. Quia verò fertur ad caput, si raperit secum frigidos humores, & gignere potest somnum, & homines antequam senescant canos reddere. Si cyathus aquæ, in qua tantum Camphoræ conflagravit quantum nucem avellanam æquet, exhibeatur cardiacis & hysteris, statim liberantur. *Heurn. L. 2. Medic.* Frigidam esse putant Neoterici, adjecta ambra mitescere, & ne oblit ariditas, affundi oleum violarum. Expetimento didici, inquit Garzias ab Horto, in oculorum inflammationibus nivis frigiditatem retulisse. *Mindererus lib. de peste* verò scribit, se cum portiunculam unam ejus, ægros invisurus, deglutisset, nonnisi prætervennem quandam flammam intuitus fecus deprehendisse.

CAPUT X.
DE SUCCINO SEU
ELECTRO.

ARborum succum quidam existimant; Malè, Nulibi stant à mati stillantes resinis arbores, quæ decidunt in mare, ut ex iis fiat succinum. Certius est, pinguem terræ esse succum. Maxima pars invenitur in Borussia, sed & in Curlandia parte Livoniæ, non tamen tam copiosum. Capitur reticulis tanquam pisces. Cum Favonius aut Corus vehementius mare commovet, omnes ad litus convolant, reticula lino intertexta in manibus. *Agricol. in lib. de fossil.* Ventis sedatis, sed mati æstibus fervente, ad fluctus recessum, ex fundo succinum hauriunt, similemque pulegii herbam, quæ in eodem crevit. Captum fertur ad præ-

stios,

Etos, succini ponderi æquale falis substituitur pondus. Singulis mensibus aureorum Rhenens. decem millibus vendi dicitur. Apud Schetlandiæ Buchaniam equo major quondam appulit massa. Rustici ignari thuris locum ut impleret fecerunt. *Hector Boëtius in histor. Scotiae.* Effigies ex eo fiunt pretiosissimæ Romani in tantis deliciis habebant, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum pretia superaret. *Plin. Hist. Natur.* Affricum trahit paleas, nisi oleo aut aqua imbutum fuerit. In spiritu secco quidam quærunt causam: ad lactucam viridem traxisse vidit *Scalig. Exerc. 104. f. 12.* Quidam in transelementari facultate: ex accidenti id esse nonnulli dicant. *Fernel. l. 3. Med. cap. 4.* Spiritus enim habet penetrantes & acres, simulque glutinosos & pingues Attenuati affricu incalescunt, & facile res leves pervadunt, prorumpentes. *Libav in lib. singular.* Frigidis cum occurrunt, coagulantur, coagulati versus originem retrocedunt. Calor enim à contrario rejicitur hoste. Si ex paleis & ferro tenuem miscueris pollinem, trahet succinum paleas, ferrum Heraclius. In litore ad Pucecam cinereum est quondam effossum, quod postquam fuit attritum ferro, folia quæ humi jacebant, duorum pedum ab iis remotum spacio, in sublime sublata ad se traxit. Odor candidi est præstantissimus. Cum ramenti ejus pestis causa conclavia suffiuntur, ad tertium diem odore suo permanet. Quodvis tenuis igni accensum ex flamma evolat. Elicitur ex succino oleum magni in Medicina usus, Balsamo enim substituitur. Peste correptos vitæ guttæ, cum aqua Cardui bened. & sale artemisiæ restituant, & solius suffitu senex quidam in arce Altenburg. Consul Apoplecticus ex morte postliminio ad vitam revocatus est. *Doring, de opio.*

CAPUT XI.

DE AMBRA, GAGATE
& Bitumine terreno.

A Siaticum succinum Mauris est *Ambra*. Ex terra submarina fungorum instar nasci quidam existimant; nonnulli piscem *Aselum* nomine, avidissime eam prosequi scribunt, ejusque, necem sibi consciscere esu; quod cum sciant piscatores, funibus constructum, exenterate mortuum. *Mathiol. in Diosc. l. 1.* Verior sententia, defluere de fontibus in mare, ibi induratum ejici in littora. Cerebro familiaris est; ut sit, frigiditas facit insita. *Libav. l. 3. singul.* Cordi nisi à frigida causa occupato, nocere potest. Scilicet si spiritus incallescunt, & justo magis attenuantur, morbi existunt. *Heurn. l. 2. Medic.* Emplastrum ex ambra, calvis & imbecillitates ex frigore capitis sentientibus commodum. A gestante non percipitur ubi paululum assueverit. Quo debilior est femina mobiliorque, eò facilius ab ambra & moscho ei convellitur uterus, & caput dolet. Vino infusa temulentos reddit. *Gagatâ* nomen nigrum bitumen in mari induratum habet: quod ætus in littora Æstorum simul ejicit cum succino. Fictilia ex eo inscripta non delentur. *Plin. l. 36. cap. 19.* Cum uritur, odorem sulphureum reddit. Mirumque, accenditur aqua, oleo restinguitur. Deprehendit fonticum morbum, & virginitatem sufficit. A virgine enim jejuna potus urinam provocat. *Dalechamp. in Notis, ad l. c.* Nicander in Theriacis vocat *ἐγγύγιδα πύρον*. Interpres exponit *Gagatem*; quod magnus & pallefcens reperiatur in littore ad Ganges oppidum, Lyciæ. *Strabo* Gangicis lapidis nitorem *τα ἔρπειτα φεύγειν* tradit. Bitumen terrenum aliàs. *Lithanthrax* quod sit inflammabilis, & ad focos fabricorum ferratorum utilis: Item *Ampelitis*, quod *κρίπυς* enecet, *Pharmacitis* quod efficaciam medendi habeat.

habeat. Erui in Scotia vidimus. In ditione etiam Leodiensi; ex quo si durum est globuli, quibus preces numerantur, fiunt. Huc pertinent cespites bituminosi, qui resiccati ignis sunt apud Belgas fomentum. Effodiuntur etiam in Collao provincia Peruana, quam Monardes his verbis describit: *In Collao provincia Peruana, locus quidam omnino nudus est, in quo nec ulla arbor nec ulla planta crescit; quia terra bituminosa est, ex qua Indi liquorem eliciunt ad plurimos morbos curandos utilem. Ratio eliciendi hæc est. Terram in cespites sciunt, quo loco aprico super perticam aut crassiores arundines disponunt, vasis ad excipiendum aptis subjectis. Solum enim ardoribus hoc bitumen liquefcit, deinde remanent cespitiis sine oleoso liquore ad focum struendum apti. Ad lævam etiam in litore Pucici sinus non longe à Cænobio, quod vocant Olivam, reperiuntur concretæ bituminis glebæ satis daræ, ovo majores minorese. Omnes ardent accensæ. Agricola in l. de fossil. His adnascuntur arbusculæ pallidæ, quæ pisces olent, altæ tres aut quatuor palmos. Carent radicibus, & sicut patellæ, lepadas vocant Græci, ad glebas adherent.*

CAPUT XII. DE CORALLIO.

Corallium aliàs *Lithodendron*. Oritur ex succo lapidescente. Est verò frutex sub aqua marina viridis & mollis, baccas habens similes cornis nativis, specie & magnitudine, item molles sed candidas. Resectus statim induratur. Omne priusquam præcedatur, viride esse videtur: interdum etiam unius corallii stirpes ramique partim sunt rubri, partim candidi, partim nigri. Maxima in mari Mediterræneo colligitur quantitate, & Massilienses quotannis adeunt piscatum, retibusque eximis Oceani visceribus extrahunt. *Dispens. Chymic. l. 2. cap. 49. Linschottus part. 3. Orient. Ind. cap. 1. ad caput Bonæ spei scopulos esse ait, in his corallium acutissimum. Omnifarîi coloris Indi gestant, quia aruspices amoliri*

amoliri arbitrantur pericula. A fascinationibus infantes tueri vulgus sibi persuasit. Superstitiosum hoc illud certum, quia gelidissimum est sicut sedare. *Mercurial. l. 3. de curand. affect.* Collo admotum turbulenta somnia propulsat; & nocturnos puerorum terrores compescit. *Pansa de prorog. vitæ l. 4.* Si à viro gestetur rubescit exuberantius: in pallorem muliebri devenit consuetudine. *Lemn. l. 2. de Occult. cap. 22.* Fuliginosi in scemina spiritus in causa, languidus in corallio calor, vaporosa ac mitis caloris innati in viro substantia. Inde & sinapis semen corallium si obruat, rubicundum efficit. Sunt verè & aliæ stirpes, quibus succus lapidescens concedit in mari primordia. In extero circa Herculis columnas & hymum & frutices lauri specie; in Indo junci & calami, in rubro fungi; quæ omnia ejecta in lapides mutari, partim *Theophrastus* testis, partim *Plinius*. Huc pertinet *Syringites*, qui stipulæ interodio similis, perpetua fistula cavatur.

C A P U T X I I I . DE SULPHURE & STYBIO.

Effoditur in Islandia ad Heclam montem, & quidem ut quibusdam placet, *ἄπυρον*. Luteum est quod in planitie sulphurosa, à Campanis Virgineum dictum, quod eo mulieres faciem pingant. Alibi quasi florescit, aut sudoris coagulati ad instar, in lapidum consistit rimis, unde venarum modo per mineras suas distributum discurrit. Sæpe foris lapidibus adhærere conspicitur, ut possit decuti; & id ferè rubrum, pallidum, aut viride. Tale in tractu Hildesheimio reperiri scribit *Agricola l. 1. de effl. ex terra cap. 22.* In Carniola, teste *Libavio in priori parte Apocalip. Hermet.* tradunt rubrum effodi, quod nec ardet ut alia sulphura nec fetet, diciturque ceræ instar, admoto igne fluere. Bonitas inter duas ferreas exploratur laminas. Si enim inter illas compressum cereo fluit sine fetore fluxu, & rubredinem relinquit, genuinum censetur & bonum. Ita a-

micum

micum igni est ut fragmenta circa ligna posita eum ad se alliciant. Græci & Romani ejus suffimentis religionem expiabant ædium. Igni impositum morbos Comiciales deprehendit nidore. *Lusit & Anaxilaus eo, candenti calice, prunaque subdita circumferens, exardentis repercussu pallorem dirum velut defunctorum, of-fundente convivis. Plin. lib. 35. c. 15.* Chymici oleum seu balsamū ex sulphure adeo efficax conficiunt, ut neque vivum corpus, neque mortuum ad putredinem transire sinat: sed adeo integrum tueatur, ut neque ulla cœlestis impressio, vel ab elementis profecta corruptio, vel ab ipsorum ortu inducta, obesse ei possit. *VVeck. Antrid. Spec. l. 1.* Ex sulphure etiam conficitur lampas, accensa homines ἀνεφαλῆς apparere facit. *Trithe-mius* ex florib. Ejus, borraçe, cum spiritu vini parare docet, jugiter ardentem, per multos annos inextinguibilem, De Strybio pauca dicam. Insignis in eo dejectiendi facultas, ipsa comprobata experientia. *Mathiol. ad Diosc. l. 5. cap. 59.* Inciderat *Andreas Gallus Medicus Tridentinus* in pulmonum, cordis & ventriculi inflammationem; accessit ingens sitis; Epiglottidis tumor, cordis palpitatio, & capitis suffocativa ferè destillatio. Assumptis tribus stybii cum thodo-saccato granes bilem flavam untiarunt quatuor pondere primo, post duarum librarum excrevit. Cessarunt symptomata & pristina rediit sanitas. Idem sibi in pestilentia accidisse scribit *Georgius Henscius Medicus*. Lucas etiam Con-tilif. Senensis, sumptis quatuor stybii granis, duodecim terebinthinæ resinæ portiones quas ante quinde-cim devoraverat dies, evomuit. Parochus verò qui-dam Pragensis præ melancholia insanus, acceptis duo-decim ejusdem granis etiam per alvum eduxit bilem; cui ramenta carnis veluti admista: hæc magnos varices in partes dissectos præ se ferebant. Chymici pro univer-sali ferè Medicina agnoscunt. Bottonus oleum saccharo dulcius ex eo elicit, quod drachmæ pondere assum-tum per inferiora tantum purgare dicitur. Vitrum ejus in vinum injectum vim ipsi catharticam & emeticam communicat, nunquam deficiente substantia.

CAPUT XIV.

DE SUCCIS LAPIDESCENTIBUS.

O Bliti ferè eramus *succorum lapidescentium*, hic ad-
 demus. Mira enim naturæ ludentis in iis opera.
 Interdum dum decidit lapidescit, interdum solum
 priusquam attigerit. Vterque ad Ambergam modus,
 ubi albæ ejus opera existunt columnæ. *Agricol. lib. de*
effl. ex terra. Quicquid eum imbiberit lapis est, mea-
 tuum si adest capacitas. Hinc fontes lapidei, ligna &
 ossa invenies fossilia. Cum opifices orto bello, in Me-
 tallâ Lydiæ circa Pergamum confugissent, obstructo
 exitu suffocati sunt; repurgatum post antrum: & am-
 phoræ lapideæ, succo lapidescente repletæ, inventæ
 sunt. Habet Elboganus tractus abietes magnas cum
 corticibus: in rimis aurei coloris pyrites concrevit:
 Cracovicium in Bohemia arbores cum ramis; ex qui-
 bus angulatæ cotes, donum à Columbratii Baronibus
 Ferdinando I. oblatum: Hildesheimium trabes acer-
 vatim positas, quarum interdum eminent capita. Hæ
 ferro aut altero lapide percussæ, non aliter ac marmor
 Hildesheimium cornu usti virus redolent. Ibidem &
 lignum in lapidem mutatum, & in ejus commissuris.
 Ebenum reperitur fossile: quod etiam sparsum in alio-
 rum lapidum cavernis tanquam in alvo latere, non in-
 gnoravit *Theophrastus*. Specula, strigiles, vestes, cal-
 ceamenta illata in lapidicinam, quæ in Assio Troadis,
 lapidem fieri, *Mucianus* author est. Lapides verò qui
 ex succo lapidescente concreverunt, plerumque sunt
 molles & fragiles. Ad Calidas Caroli IV. multi nume-
 ro conjuncti reperiuntur lapides, favorum modo cavi,
 dimidiati globi figura, magnitudine pisii. Ex guttis ca-
 lidatum decedentibus nati sunt. Vasa vero fictilia,
 quæ in terra sunt inventa, urnæ fuerunt; demortuo-
 rum in iis ossa: si quidem in omnibus operculo tectis
 cineres,

cineres, in aliquibus etiam annuli reperiuntur. Talen in Bibliotheca Thoruniensi vidimus & in hortis Arundelianis, Lundini plurimas. Mos erat antiquis ut notum, urere, & ulta reponere. In Italia etiam vitrea inventa sunt. Quatuor in agro Neapolitano repertas, Cæsar Carduinus habuit. Quid verò Veronæ acciderit, dicit *Berrius in descr. agr. Veronen.*

CAPUT XV.

DE MAGNETE.

Magnes lapis est satis notus. Ejus effectus admirandi; duo præcipuè, Obversio ad polos mundi, & Tractio tum magnetis alterius, tum ferri. Quantum ad primum. In plerisque locis non exactè polos respicit, major aut minor interdum declinatio. Animadvertit id hoc seculum: decimo enim ultra Fortunatas Insulas gradu, ubi initium longitudinis à Cosmographis positum, cum polis mundi convenit: versus Orientem magis deflectit. Circa Noribergam decem numerantur gradus, 16 in Norvegia, in Zembla 17. observavere Belgæ, Gilbertus quidam 23 prodidit. Unde colligitur summam declinationem 23 graduum esse. Causam si inquirimus, diversa inter doctos sententia. Magnetis quosdam sub polo montes, ponunt nonnulli, & similitudine naturæ moveri magnetem asserunt: alii ad stellas quasdam converti scribunt: alii in eo duo opposita puncta statuunt, quorum unum ad Boream, alterum flectatur ad Austrum: alii versus Austrum moveri judicant, quod operatio omnium Planetarum sit à Meridie, falli hi videntur. Montes quanti & quales sint non satis competum, & plures ejus in Ægypto mineræ. Polum exactè & directe non spectat, in Meridiano nisi constiterit. Punctum quod Austrum obvertitur, fortius esse judicatur. Insigne dant documentum fabri, dum in pixidum nauticarum indice, ei parti Magnetem afficiant, quâ in Meridiem vertitur. Sunt deni-

denique apposita loca, in quibus Eccliptica ab Equatore versus Septentrionem declinat & Planetæ ab Ortuper Septentrionem cursus petagunt suos. Maximè probabile Sennert. l. 5. scient. Natur. cap. 4. videtur, Magnetem versus Polum moveri Australem, vel solum, vel si duos habeat Australem magis. Sufficiat nobis quod Scaliger scribit Exerc. 171. Concors, inquit, atque consentiens natura, sibi rerum omnium tum superiorum tum nostrarum connexionem, admirabili serie hac qua totum hoc unum est, perpetua, necessitudine conjungit. Ita ut non solum sint in rebus tanquam gradus, additur, recessus, separatis: verum etiam earum qua se junctæ penitus videntur, substantiarum commissiones. Bodinus quatuor ex æquo mundi regionum indicem pronunciat Theatri Natur. l. 2. Acus enim ferrea (verba appono) leniter attrita magneti, ab ea parte Magnetis, quæ antequam excinderetur è rupe, ad Septentriones spectabat, si ad æquilibrium acus statueretur, extremus lapidi attrita, ad Septentriones converteretur. Eadem vis est in plagam Australem, si à parte Australi magnetis acus atteratur. Nec minor vis ab Orientali & Occidentali parte Magnetis, tamen si lapis seipsum ad regiones mundi convertere non potest, sed tantum acus ferrea: Id autem quod diximus, nisi experientia intelligi non potest. Si enim Magnetis fragmentum ligno natanti in aqua superposueris, & Magnetis latus, quod ad Austrum spectabat, priusquam de naturali sede dimoveretur, opposueris alterius Magnetis lateri, quod etiam ad Austrum spectabat, priusquam excinderetur, lapis natans refugiet in oppositam vasis aquei partem: sin partem Magnetis Septentrionalem, Australi parti alterius Magnetis in aqua natantis converteris, Magnes innatans repente accedet, & uterque utrique mirabili naturæ consensu conjungabitur, tamen si lignum vasis aquei intercedat. Idem quoque fiet, si vel acum ferream, in vase vitreo aqua pleno, & calami frustulo transfixum imposueris, ac manus Magnetis fragmentum teneas, latus unum Magnetis acum repellat, alterum attrahet. Hæc Bodinus. Tractionem quod spectat, Magnetem trahere de Æthiopico

pronunciavit. *Plinius lib. 36. cap. 16.* experientia comprobavit. *Libavius.* Ipse, inquit, cum hoc experiret, omnem scobem desersi à Magnete, postea abrasit eo pulverem ex propria substantia. Hunc instratum papyro vel lignea tabula, subtrus, adhibitus ille ipse quo abrasus pulvis fuerat, Magnes movit & traxit. Trahit autem Magnetem certa linea Magnes, quia ei spiritus cognatus inest, & Natura appetit ferturque ad simile quantum potest. Ferrum non minus certum trahere. Cedit ferri duritia & patitur mores, domitrixque illa omnium materia, ad inane nescio quid currit, atque ut propius venit assistit, teneturque & complexu hæret. *Plin. lib. 36. c. 26.* Inventa virtus, clavis crepidarum & baculi cuspidè hærentibus, cum armenta pasceret inventor. Cæterum neque illud omni ex parte trahit excellenter; amussis recta videtur linea. Itaque qua virtus non porrigitur, convertuntur apices, & dum alter sese inclinat ad ferrum, accidit alterum averti & ferrum quasi respuere. Par ratio in diversis Magnetibus. In Sardinia Mediterraneis ad radices montium, qua parte Orientem vergunt, narrant Magnetem esse, qui trahat ferrum: in opposita qui abigat. Theamedes inde dictus. *Plin. l. 2.* Montes quot sum adimus: in unaquaque id videre licebit, si *Libavio* credimus, officina. *Syntagm. Artu Chym. Tract. 1. l. 1. cap. 19.* Oppositis partibus in uno eodemque lapide contrariæ; habetque sympathiæ, & antipathiæ exemplum in seipso, sicut viperæ, scorpiones, aliæque venenata, in seipsis & amicos suos & hostes habent. Tractionis aliquot apponam exempla. Severus Milevitanus vidit, cum Bathanarius quondam Comes Africæ argentum inter lapidem & ferrum subter posuisset, ita ferrum desuper motum fuisse, atque argento medio nihilque patiente, concitatissimo cursu, infra lapidem ab homine supra ferrum à lapide raptum fuisse. *August. de Civit. Dei, lib. 21.* In Alexandria Ægypti laquearibus templi Serapis magnus infixus, statuam mediam in cuius capite ferrum erat inclusum sic tenebat, ut media nec solum, nec culmen attingeret.

geret. *Euseb. in Histor. Eccles. Speculum rotundum vidi*, inquit, *Agricola*, latum palmos tres, altum duos, in cujus concava parte superne conclusus erat *Magnes*. *Agricola de Subterr. Is globum ferreum ad immum speculi collocatum, ad se traxit, ut ne densum quidem speculi corpus frangere & impedire potuerit ejus vires: globulus ferreus qui decidere solet, in sublime ferebatur. Sed accedamus ad causam, & unde hæc in Magnete vis inquiramus. Varii variè, & quot capita, tot ferè sensus. Libavius. l. 1. de bitum. cap. 12. Bituminosam in magnete naturam statuit, ad singularitatem cum ferro redactam, similitudine conspirationis mixturaque quâ eadem principia in ferro coaluerunt. Est, addit, ferreus spiritus bituminosusque communis utrique, sed non effluit continenter, tamque valide i ferro, sicut è magnete, propter diversam coagulationem seu commisionem. Alii occultæ istud tribuunt formæ: alii mutuum rerum naturalium adferunt consensum. Sunt in Macrocosmo, inquit *Langius l. 2. Epist. 55. sub concavo orbis Luna pleraque que tacito virium consensu divinitus conspirant. Certe magnes ferri quædam vena est, & ex eo ferrum generati (Sennert. l. 5. Epitom. cap. 4.) potest. Epicurus atomos qui à lapide & ferro defluunt, figuris inter se convenire dicit, ut sese facile amplectantur, hos in utraque lapidis & ferri concreta impingere, mox resilire, obiter inter se connecti, ac ferrum unâ trahere. Galen. l. 1. de natur. facult. Cæterum amittit vim trahendi magnes, igne si agitaveris. Flagens enim sulphureus provolat spiritus, ut *Libav. l. 2. sing. putat. Vidimus, ait Porta Mag. natur. l. 7. c. 7. non sine magna animi nostri voluptate, Magnetem accensis carbonibus tumulatum, cæruleam flammam sulphuream & ferream eructare, qua dissipata simul cum abeuntis animæ qualitate, trahendi beneficium amisisse. Cedit & aëris injuriis & ipsa animam educit vetustas. Prohibetur exitus unguinibus allitis, & porti tenacibus succis, addunt & oleum lateriticum. Lemn. l. 4. cap. 10. de occultis: sed confessum negat *Cardanus l. 7. de subtil. Nec ferrum rubi-****

rubiginosum apprehendit, multo minus rubiginem. *Scalig. Ex. 112.* Alias si scobs ferri pulvere defossa fuerit, aut ferrum ex altera parte tabulæ, nihil ut dictum, impeditur spiritus. Maxime id mirum est, quod à nonnullis proditur, amicos nempe beneficio magnetis arcanas, in maxima etiam distantia secum communicare posse cogitationes. Arcanum hoc Famianus de Strada, Lucretii stylo & vena descripsit. hunc vide.

CAPUT XVI.
DE SCHISTO, GALACTITE,
Gypso, Selenite, Amianto.

Schistos quo magis ferti instar splendor, eo durior est. In Missena nodi quidam nascuntur magnitudine nucis juglandis, adeo duri, ut incudi impositi respuant ictus. Missenum quatuordecim libras pendentem vidit *Agricola.* *Galactites* in Hildesheimio è fossa arenaria eruitur, singulis annis ex lacteo & glutinoso succo capit incrementum. Vnde nonnulli capitis magnitudine solent inveniri. Nutricibus quæ eum tritum cum aqua vel vino dulci biberint, sæcunditatem lactis facere dicitur. *Gypsum* omne habet dutiorem: in Saxonia in tractu Hildesheimio saccaro reperitur simile. Durum incolæ Hercinii & Thuringii urunt, ustum molunt, & aquis madefacto calcis vice utuntur. Vltum cufuscunq; coloris fuerit, candidum efficitur. Hominis imaginem è gypso facie ipsa omnium primam expressit, ceræque in eam formam gypsi infusa emendare instituit *Lyfistratus Sycionius* frater *Lyfippi.* Ex gypso, quod constat ex crustis cinerei coloris muris *Northusæ* in Thuringia est extractus, & portus Algeri *Mautitanæ* *Cæsariensis* oppidi. *Selenites* est lapis qui plena nocte ad incrementum Lunæ solet inveniri, imo imaginem Lunæ, quia pellucet noctu, concipit, in dies singulos, crescentis minuentisque reddit. Non tantum vero perspicitur potest, sed & rei quæ à tergo est imaginem reddit.

Fert calores Solis & hyemis frigora; sed imbrium adeo impatiens est ut si vel magnæ ejus moles ipsius fuerint expositæ corrumpantur. *Amianthus* fit ex proprio succo. Ignis adeo non inquinat ejus splendorem, ut nitidus, conjectus extrahatur. Semel accensus non extinguitur, oleum nisi defecerit; hinc *Asbessi* nomen; & quia plenis mulierum crinibus similis est, canitieque hominis, *Bostrychitis* & *Cotfoidis* imposita vocabula. *Ardentes*, inquit *Plinius*, *in foris conviviolorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis quam possent aquis*. Eo oblita non accendi obsidione Athenarum sub *L. Sylla* compertum est. Hic lapis petitur, neut, textitur. *tametli*, quia brevis, difficulter. Conficiunturque ex eo non solum mappæ, sed etiam mantilia. Ex eo etiam quondam funebres Regum tunica, quibus induti in rogos ardentes imponebantur; ut corporum cinis à lignorum cinere secretus, in sepulchro condi possit. *Plinius* scribit, inventum hoc limum, pretia excellentium margaritarum æquare: hodie tamen vili venditur pretio.

CAPUT XVII.

DE LAPIDIBUS VARIAS
formas repræsentantibus.

L Apides varias repræsentantes formas multi sunt: hic quosdam recensēbitur, nimirum, *Trochiten*, *Entrochon*, *Encrinon*, *Enorchin*, & alios. *Trochites* tympani est figura. Ejus pars rotunda lævis est, utraque verò lata, habet quendam quasi modulum à quo undique radii ad extimam orbis partem. In acetum positus bullas agit, & reperitur qui se de loco moveat. *Entrochos* ex *trochitis* nondum separatis constat: cujus *trochitæ* radios habent eminentes, in eo, qua parte duo committuntur, semper inesse cingulum retortum videtur. *Trochitæ* verò sic conjunguntur, ut unius radii ingrediantur in alterius strias. *Encrinos* effigiem liliorum exhibet. Cum enim angulata pars una

una separatur ab alia, quinta utraque ostendit lilia. *Enochis* fragmentis testium similis est: In diocesi *Tevrens*i, cum cæmenta pro reparandis structuris eruuntur nigricantes obveniunt lapilli muliebri referentes pudendum. *Diphyis* genitale utriusq; sexus distinguente ostendit linea. *Idai Dactyli* in Creta ferreo colore humanum expriment pollicem. Invenitur & lapis novæ Lunæ speciem habens, aurei coloris armatura vestitur. *Hephestites* speculi repræsentat naturam, & in Sole siccam accendit materiam. *Salfeldæ* in Thuringia ex puteo viginti duas orgias alto, effossus est lapis solidi speciem præferens pectoris, longus sesquipedem, tres latus palmas, anteriori parte ubi costæ terminabantur sex crassus digitos, posteriori parte ubi vertebræ mediæ perforatæ tres. Spina vacua erat ab eo, quod medullam exprimeret. Extrinsecus autem lapidi color insidebat, aut niger, aut rarus: intus lapidi Arabico similis. Singularem procreasse naturam, credendum est. *Bolemnites* figura est sagittæ, ex ampla radice, in tenuissimam deficientis aciem. Inest illi quædam quasi rima. Aurea armatura extrinsecus ejus investit radios, & ita sine arte niter, ut speculi reddat imaginem. Cornu bovis limatum aut ustum, ex eo si confricetur, olet. Saxones eum vocabulo ex *Ephialte* & sagitta composito nominant, potumque contra ejusmodi suppressiones & noctis ludibria valere dicunt. Sectum marmoris ad incrustandum parietem frustum, effigiem barbati senis, palmacæ amicti flore à edidit. omnes teste *Scaligero* ad Paulum eremitam referebant. Alterum *Iohannem Baptistam* tergore *Cameli* amictum repræsentabat: si *Merula* l. 4. c. 50. *Memorabil.* credimus. *Vitus* & *Franciscanus* in quodam caput diademate ornatus. Habebat & *Cæsarius Medicus Fissonrinus* lapidem, qui ferram, gladium, *Delphinum* & *Cygnum* ita repræsentabat, ut non superficie modò hæterent, sed totū penetrarent lapidem *Pyrites Romanum Pontificem* triplici corona insignem & barbatum ostendit. *Agrico.* l. 10. *fossi.* Quin *Cornua Ammonis* quæ forma *Artietinorum* effodiuntur, in fonte mirabili circa

ca Mederam pagum torrente delata, pisces, teste *Bauhino*, referunt. Tempore denique Ioannis Friderici Electoris Saxoniae, lapis effossus, qui Christum crucifixum, Ioannem & Mariam adstantes repræsentabat. *Coler. de piscib. cap. 8.*

CAPUT XVIII.

DE ÆTITE, ENHYDRO,
Cotricula & Pumice.

Æ Tites lapis in diversis invenitur regionibus. In Misenorum regione tum maximè, cum torrentes ex assiduis imbribus, terram eluunt. Olet hic Violam ob muscum adhærentem. Habet in se lapillos sive calculos qui soluti conquassati sonant, Miseno plerumque adhærent; quidam & terram habent, ut *Hildefheimenses*; sed & aurum, ut *Cyptii*. Qui lapillum in alvo continet, is ut *Græci* perhibent, sinistro gravidæ mulieris alligatus brachio, per quod à corde versus digitorum annularem minimo proximum arteria decurrit, fœtum ne lubricæ excidat matrici continet; sinistro parturientis femori, ita eam adjuvat, ut sine doloribus pariat, sed amoveri à partu debet ne uterus sequatur. Factum id in cuiusdam civis *Valentini* uxore. *Francisc. Valeriola l. r. Obser. 10.* Huic in partu alligatus, adminiculum fuit; non abstractus, mors. *Enhydros* aquam in se continet. Absolutæ est rotunditatis, in candore lævis, sed & ad motum fluctuat. Intus in eo veluti in ovis liquor est. Quin & liquidum bitumen suavi interdum odore, in saxis tanquam in vasis conclusum reperitur. Adde *Neapoli* adamantem absoluta naturæ mani confectum in matmore inventum esse: ad *Boëtim* Hispaniæ lapides nasci purissimi auti particulis gravidos. *Bufonem* vivum in medio sine ullo ingressu columbus invenit, sub *Martino. V. Pontifice* serpens repertus est. *Piccarius Orat. de Lusib. natura.* Cotricula lapis est quo probatur aurum. Omnes tempore *Theophrasti* in *Tmolo* inveniebantur: in rivis *Hildefheimiis*

F O S S I L I U M. ISE

heimiis hodie & Gofelatianis. Inventarum partes quæ respiciunt, Solem meliores ad experimentum; deteriores, quæ terram. Illæ quippe ficciores: at ne auti argenti que recipiant colorem humor impedit. *Pumex* in iis quæ arserunt invenitur locis, ex terra excoctus vel lapide. *Fistulas* quia habet in quibus aër levis est & innatat, & quia humore caret, non comburitur. *Qui* carant vina, in ferventis multi immittunt dolium, statimque fervor cessat. Potores in certamine bibendi eus sese farina muniant, sed nisi immenso impleantur potu, periclitari *Theophrastus* testis, *Cotonidis* loco in hoc capite sint lapides in mari Scotico reperti, qui cum sint durissimi herbas tamen emittunt. Vnum adseravit in umbra *Cardanus*, qui per se ater, radicales candicantes lapideas, & folia exigua virentia emisit pulcherrimo spectaculo.

C A P U T X I X.

DE LAPIDE VITRARIO
& Speculario.

Lapidum in ardente fornace fluentium tria sunt genera. Vnum gemmis translucidis simile: hinc & colorem illarum imitatur. Sola mollitudine discedit. Hujus generis est *Alabandicus*, qui liquatur igne, & ad vitri funditur usum. Secundum genus est illi non multum simile. Colores tot non habet. Tertium genus est lapidis vitrarii. Hic & proprias habet venas. *Annæbergi* in metallo argentario, crucis repertus figura. *Fribergi* verò qui simiæ effingebat lineamenta: Extra terram etiam ejus inveniuntur fragmenta: sed cunctis aquarum aut sui aut alterius generis poliuntur attritu. Candidus lapis uritur, cribro fecernitur, ex eo arenæ, ex his conflantur vitra. Id genus arenas vitri fertiles, *Belus* amnis, in radice *Carmeli* montis ortus in *Phœnice*, inter *Ptolemaidem* coloniam & *Tyrum* urbem, ad litus deserti marini, quæ fluctibus volutata, detritis nitescent sordibus. *Plinius* l. 36. c. 26.

Fama est appulsa nave mercatorum nitri, cum sparsi per litus epulas pararent, nec esset cortinus attollendū lapidum occasio, glebas nitri è nave subdidisse: quibus accensus permixta arena littoris, translucentes nobilis liquoris fluxisse rivos, & hanc fuisse vitri originem. Cæterum non ex hac sola arena vitrum confici putandum est. tribus ejus portionibus una additur nitri; ex quibus simul liquatis Ammonitrum oritur. Si deest nitrum, fossilis adimplet sal defectum; si hic, aut marinus, aut cineres herbæ anthyllidis combustæ. Cum autem igne vitri liquefcit materia, spumas agit; hæ verriculo detrahuntur; mox concretæ in panes coguntur candidos, quibus sapor mistus, falsus magis quam amarus. Ferunt Tiberio Principe cogitarum vitri temperamentum ut fluxile esset: & ritam officinam artificis ejus abolitam, ne aris, argenti, auri metallis precia detraherentur, eaque fama crebrior dis, quam certior fuit. Nostro tempore Venetias potissimum, vitrum nobilitat. Vidimus, qui ex eo ad lampadis splendorem varia formarunt opera. Neronis principatu reperta vitri arte, quæ modicos calices duos, pterotos (id est Pinnatos duabus ansis appositis) appellabant H- S sex millibus venderet. *Speculares lapides* huc refero, quæ materia erant lucida, ut *Bastius* scribit, ætæ instar transparentes. Fenestris veteres imponebant, ut nos vitrum. Nero Templum Fortunæ ex specularibus construxit, in quo qui erat, extrinsecus clausis etiam portis conspiciebatur, inclusa lux non transmissa apparebat. *Pancirolla l. 1. de Veter. Deperd.* Inter mirabilia Cubæ & *silices* dicuntur variæ quidem molis, sed omnes rotunditatis tantæ ut globorum usum supplere possint, juxta fluvium Caute tanta copia reperiiri tradunt, ut ibi lapides pluuilè videatur. *de Laet. l. Amer. cap. 11.*

CAPUT XX.
DE CRYSTALLO,
Iride & Adamante.

DE octu Crystalli dissentiant scriptores. Vehementiore gelu fieri ex nive vel glacie author est *Plinius* l. 37. cap. 2. Succum intra terram à frigore condensatum statuit *Agricola* l. 6. fossil. Prior videtur amplectenda. Non tantum id nomen postulat, sed & loci natales. Invenitur enim in iis ubi hybernæ nives sunt, in Alpium adeo in viis, ut plerumque fune pendentes eum attrahant. In Asia & Cypro aratro eruitur & à torrentibus deportatur. *Scal. Exerc.* 119. E rupibus Percinianis, quæ sunt in extremis Noricis, & summis ibidem montibus nulla humo teclis avellitur. In est illi interdum argentum rude, plumbaginis colore. Varium eidem pondus. In India tam ampla est inventa, ut ex ea vas fieret, quatuor capiens sextarios. Livia Augusta unam in Capitolio dicavit, ex hac libratum quinquaginta amphora. Raro inveniuntur solitaria, una plures sæpius radice nituntur, junctim modo assurgentes, separatim modo: jacent nonnunquam affixæ, ut avellere arduum videatur opus. Omnis verò Crystalli muto, ac universum corpus est sexangulus. A Solis liquari nequit calore, summa enim frigoris intensio, tantam ei soliditatem attulit, ut vinci modico nequeat. Impatiens tamen fervoris *Bodin* l. 2. *Theat. Natura*. Ardentissimis enim fornacibus, diuturna que flamma liquatur, liquata rursum concrevit, & in calicem crystallinum, liquor si infundatur calidus, rumpitur. Vertiginis putatur hostis appensa, & ex ejus poculo, illius bibitur gratia. *Plater* l. 1. de l. f. Fiunt ex ea calices & trullæ, qualem à matrefamilias, non divite H--S. C. L. Mercatam scribit *Plinius*. Habuit unam Pancirolla splendida materia, adeò translucentem, ut aër fere videretur, extremis solum visui expositis partibus. Con-
tinebat Chelidrum, qui ore aperto deglutiturus agnel-

lum, ab opposita impediatur ciuce. *Panciroll. de Veterib. Deperd. l. 1. Iris* candida etiam gemma est. Si habet sexangulam formam, exposita Solis per fenestram penetrantibus radiis, arcus cœlestis in aduersam parietem jacit colores. *Adamas* in multis invenitur metallis. Nucleum avellanæ non excedit Indicus, milii magnitudinem Cenchros: *Agricola. l. 6. de fossil.* Multa de ea Veteres. Nullis, nempe, ictibus frangi posse, Magneti vim adimere, igni ita resistere, ut nunquam incalescat. Contrarium experti Neoterici. *Camer. Memorab. Medic. cap. 8. m. 42.* Nam & in scobem malleo redigitur, & ferreo atteritur pistillo. Ignibus cedit, & in calcem flamma diuturna redigitur. Attamen, quamvis igni appositus horæ spacio suum amittat splendorem, eundem recuperat politus, minuto splendore. Expertum, in mutuo attritu sic glucinari, ut facile separari non possit. *Bodin. Theatri Natura, l. 2. Visus* ubi incaluisse trahere festucas: *Garzias ab Horto, l. 1. Arom. cap. 47.* Pulverem illius propinatum dysenteriam gignere hæcenus creditum, falsum compertum. Devoraverunt quosdam mancipia ut furtum tegerent, integros illæsa egresserunt valetudine. Drachmæ unius pondere sub forma scobis propinatus non magis quam panis obfuisse dicitur. *Cardan. l. 2. tract. 5. Contrad. 9.* Turcarum Imperator 50000. aureorum pro uno dedit.

C A P U T XXI.

DE OPALO, SMARAGDO,
Heliotropio, & Topazio.

Opalus gemma est, quæ cum inclinatur, est illi carbunculi tenuior ignis, est amethysti fulgens purpura, est Smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. *Smaragdus* vicinum ærem proprio ita inficit tinétu, ut nec lucernis, nec umbris cedat. Hinc in aquam positus major apparet spectantibus. Qui non omnino virides ex illis nascuntur, vino & oleo.

& oleo meliores fiunt. Tanta perrarò magnitudinis, sigillorum ut recipiant sculpturas. Haud exiguus tamen in Cœnobio agri Lugdunenſis; & qui Pragæ in Sacello Divi Venceſlai viſebatur, dodrante hoc major eſt. *Bodin. l. 2. Theatri.* Longior Magdeburgi quem pars turtitæ capſulæ, in qua Euchariſtia geſtatur, continet. Othonis primi capulum cultelli fuiſſe dicunt. Inventa aliquando in Cypro gemma eſt, cujus pars Smaragdus dimidia, dimidia Iaspis. Vis Smaragdo mira eſt. Venenorum & venenatorum hoſtis eſt morſuum: imò ſi ab iis vincatur, rumpitur. Coxæ mulieris alligatus partum promovet; ventri impoſitus, retinere dicitur. *Senner. l. 5. Epitom. ſcient. Natur. cap. 5.* Annulo incluſus, aut à collo ſuſpenſus, ſi nudam contingat carnem, ab apoplexia præſervat. *Plater. l. 1. deſ.* Cognitum mortui Domini digitis quibus fuit geſtatus, obſilire. Rei veteræ quoque eſt impatiens, nam ſi dum commiſcentur corpora, contingat cutim, rumpitur. Non dubitavit *Albertus* aſſerere Regi Hungariæ benevolentiam conjugalem exhibenti, in tres divulſum fuiſſe partes. *Heliotropium* ſanguineis gemma diſtincta eſt venis. Dejeſta in vas aquæ, fulgorem Solis accendentem percuſſu mutat ſanguineo. Extra aquam ſpeculi modo ſolem accipit, deprehenditque deſectus, ſub euntem Lunam oſtendens. *Topazius* non tranſlucet modò, ſed etiam mirificè lucet exitque in colorem auro ſimilem fulgor. Magnitudine cæteras vincit gemmas. Inde enim Arſinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori, facta ſtatua quatuor cubitorum, & in delubro, aureum quod nominatur ſacrata.

CAPUT XXII.

DE AMETHYSTO, HYACINTHO,
Sardoniche & Onychite.

Amethyſtus ſic dicitur, quod uſque ad vini accedens colorem priuſquam eum deguſtet in violam deſinat. *Plinius l. 21. cap. 8.* Umbilico adnotus,

vini vaporem primo ad se trahit, post discutit; proinde ferentem vindicat à crapula. *Aristotel.* *Hyacinthus* sereno cœlo superbire dicitur impensius, nubilo obscurior. Pertinaci frigiditate densat corpora atque reficit, & gestantem à faviente peste adferit. *Sardonia* ex *Sardio* & *Oniche* composita gemma; Vnguis humani carnibus impositi speciem gerit inversa. Generosiores radices à quadam nigricante basi, *Onychas* primum repræsentant; hinc subrubente præcinguntur *Zona*, à qua in gyri modum alba ambiuntur linea; rum ampliore intercapedine in ampliorem meant circulum: postremo omnibus iis *Zonis*, altera quædam substernitur basis. Magnæ apud Græcos hæc gemma authoritatis. *Policrates* Samiorum Tyrannus tanti æstimavit, ut, cum faventi perpetuo fortunæ, iratam subjungere vellet; annulum, in quo ille, in mare abjecerit. *Onychites* *Colonia*, in Templo trium Regum palmo est latior. *Agricola.* Ejus venæ lactæ ita discurrunt, ut duorum juvenum exprimant capita: nigra, ut & serpentem, qui ex fronte superioris capitis, in inferioris descendat frontem, & caput *Æthiopis*, cui barba nigra. Id vero super mandibulam candidi locatum est capitis. Duo *Onyches* sub mensa confitcati, ad eò inardescunt, manus ut ferre nequeant.

CAPUT XXIII.

DE JASPIDE, NEPHRITHICO,
& ACHATE.

Jaspis femori alligatus uteri & sanguinis fluxum, nullo qui fistitur remedio, fistit; hæmorrhagiam autem narium à collo suspensus. *Sennert. l. 5. Epitom. scient. Natural.* Super os stomachi adstrictus, per diem ad noctem ab Epilepticis portatus, si subsequatur sudor à paroxysmo liberat; sin minus concidit æger. *Baccius de gemmis.* *Plinius* testatur undecim unciarum à se visum, formatam que inde effigiem *Neronis* thoracatam. *Plinius l. 37. cap. 9.* Reperitur in
Silice:

Silice cœrulei coloris, qui ad pedes novem durare solet, & inde vicissim saxum sequitur, arenarium, fuscum, longum circiter duodecim pedes, jaspidis expers. *Agricola l. 6. de fossil.* Ex *Thalesu Iudæi* auctoritate, quædam peregrinæ ejus species inventæ sunt. Homo in quodam conspectus, huic scutum in collo, cuspis in manu, serpens sub pedibus: ei contra omnes inimicos virtus. Homo cum fasciculo in collo in altero; cujus virtus omnes discernendi morbos ac sanguinem restringendi. *Lemnius de gemmâ Biblicâ.* Galenum in digito gestasse fama est. Invenitur & cruce signatus viridis, ne quis submergatut efficax. Ad Iaspidem *Nephriticus* refertur; cui natale Hispania nova solum. *Sennert. l. 7. Inst. l. 5. p. 1. sect. 1. cap. 17.* Pinguis ei superficies semper, & oleo videtur illita. Variis formis effigiatum gestant Hispani. Stupendas ejus vires multa comprobant. *Vnzer. de Nephritide l. 1. c. 27.* Calculo collo appendus ita comminuit, ut per utrumque etiam oculum & torum habitum corporis quærant sibi exitum. Testis Lipsensis quidam Mercator, cui accidere talia, ita ut, ob falsedinem & acrimoniam sabuli, uterque rubuerit oculus. Destillationes à capite ad thoracem descendentes absumere, ejusdem dicit uxor. cum enim per trium septimanarum gestasset spacium, liberata est; à Medicis non poterat. Urinam suppressam provocare, ibidem habetur. Singulare verò hoc, quod aliquandiu gestatus, ingentem excitet pruritum: Cessat tamen bidui aut tridui spatio, redit applicatus. Subcutaneos etiam parit cuniculos, qui si rumpantur, haud exiguam produunt arenularum copiam. Reparatur singulari ac secreto artificio, & præparati drachma una & semis, pro dosi, cum aqua petroselini & juniperi exhibetur. At nocet faburra si ventriculum onustum invenerit. Ambigit *Libav. 1. Synt. art. Chymic. l. 1. cap. 14.* Vi propria an aliena ea faciat. Evenit interdum (verba ejus) naturam stimulatam vel sola persuasione firmæque fiducia de aliqua re concepta id peragere, quod nos objecto, primum motum danti phantasia, adscribimus. Sed nec in omnibus.

NDA

post dicitur; pro
 Strigil. Syer
 imperius, ubi
 denia corpora
 esse adhibi. Ge
 lita gemma; Vn
 genti inverfa. Ge
 nre basi; Oxyt
 obente præcipua
 a ambiduarum
 pliorem memo
 nis, altera quæ
 Græcos hanc gem
 Tyrannos cano
 no fortunæ, jura
 o ille, in mare de
 plo trium Regu
 ne lachry ita di
 mant capita: o
 superioris capiti
 caput. Athyri
 andibulum cano
 es sub mensa cano
 terre nequarum.

XIII

HRITHIC
 TE.

& Ganguia
 silite; hæmorrh
 s. Sæmæ à
 omachi adhibi
 poratus, si hinc
 in mians concu
 testatur ambid
 de inde effigiat
 cap. 9. Repet

bus par est efficacia, uti nec par assensus fidesque, nisi velis dicere, non tantum patientem debere esse calculosum, sed & talem dispositionem habere, ut lapidis vim admittere queat. Et certe lapidem Nephriticum in multis inefficacem gestatu deprehensum est. Achates ex Sicilia fluvio ejusdem nominis nomen invenit. In illo ita discurrunt venæ & maculæ, ut modo palumbum exprimat, modò cornu, modò arbusculam unam, duas, pluresve ut nemus appareat. Vidit Camillus Pisauriensis quendam, in quo in planicie quasi septem arbores. In Pyrrhi Regis Achate novem Musæ à natura erant cum Apolline, & Musis sua insignia. Illa quæ unius coloris est, in olla plena olei cocta cum pigmentis, & intra duas horas subtervefacta, unum colorem ex omnibus facit minii. Dalechamp. in Plin. 37. Agricola l. 6. fossil. Plinius lib. 37. cap. 1. Concludat hoc caput Alexandri Magni gemma, quæ posita in lance, omnia alterius lancis pondera suo vincebat: unde triumphantem dixere: vincebatur, si quantum primoribus digitis capi potest cineris, adjiceretur. Ficcart. in orat. de lusb. natura.

CAPUT XXIV.

DE RUBINO, CARCHEDONIO,
Sandastro, Chrysolito, & aliis
nonnullis.

Rubinus est coloris egregiè rubentis. Tanta interdum ejus magnitudo, ut ex eo vasa sextarium fere capientia fiant. *Carchedonius* sic dictus quod apud Garamantas & Nasamonas in Syrtibus inventus Carthaginem deferrebat; alias *Granatus*. Illis signantibus, quamvis in opaco ceras liquefcere Archelaus autor est. Non comburitur etiam igne. *Sandastro* rufus in aureo color, intus fulgent aureæ guttæ, velut in translucido stellantes, quæ quo plures fuerunt, eo preciosior est gemma. Quoniam autem ferè stellarum hyadum & numero & dispositione stellatur, ob id Chaldæis in
cere-

ceremoniis habita. *Chrysolitus* stellarum differt pluralitate. *Bochus* scripsit Hispanicum duodecim à se visum pondo. Visus à *Ruæo*, qui fæminam una manu avem, alterâ piscem tenentem repræsentabat. Vidit ex metallis Germaniæ erutam *Agricola* glebam, quæ ex *Chrysolitis* amplius sexaginta constabat, quadratæ figuræ omnibus. Maxima lata erat unciam unam, longa digitos duos; politri propter molliciem non poterant. *Aphylos* septenis diebus calorem tenet excoacta igni, nigra ac ponderosa distinguentibus eam venis rubentibus. *Calcophones* nigra est, sed illisâ, æris tinnitum reddit, *Tragædis*, ut suadent, gestanda. *Catochites* Corticæ lapis est, mirabilis, si vera traduntur, impositam manum veluti gummi retinens. *Gasidanem* Medi mittunt, nascitur in *Arbelis*. Concipere dicitur, & intra se partum fateri concussa; concipere autem trimestri spacio. De *Torcoide* stupenda *Ruëus* refert; ego ipsius verbis exponam. Habuit, inquit, amicum cui vivo *Torcois* erat, quæ cum numerosis sui generis myriadib, de pulchritudine pariter & puritate certare poterat. Ille morbo oppressus, fatisque naturæ lege concedens, anulum cui *Torcois* inserta erat, forrè secum habebat. Quo mortuo gemma non aliter quam animal rationale, aut sensu præditum heri sui mortem agnoscens & lugens, obscura apparebat, rimamque per medium ducebat. Rebus postea mortuï distractis, cum ob pristinam gloriam amissam præstare ipsam nollem, alius quispiam ipsam emit, & quidem vili precio: quid sit? Gemma cum novo Domino sinceritatem suam resumfit. Nam & coitit statim rima & pristinus nitore rediit. Lapidis denique *Alequeca* in *India Orientali* eam vim inesse scribit *Gasius ab Horto* l. 1. c. 53. ut vel de corpore suspensus, sanguinem ex quacunque parte effluentem, sistat.

CAPUT XXV.

DE GEMMIS IN CORPORIBUS
animalium repertis.

ARTICULUS I.

De Draconite, Chelonia, Aleſtorio & Rubetarum lapidibus.

Pures sunt quæ in animalium reperiuntur corporibus gemmæ, quasdam tantum apponam: Omnes enim recensere, Synoptici laboris non est. *Draconites*, sive *Dracontia* è cerebro fit *Draconum*; sed nisi viventibus abscisso, nunquam gemmescit, invidia animalis mori se sentientis. Igitur dormientibus amputant. *Sotacus* qui visam eam gemmam sibi apud regem scripsit, bigis vehi quærentes tradit, & viso Dracone spargere somnifica medicamenta; atque ita præcidere. *Plinius l. 37. cap. 10.* Esse autem candore translucido, nec postea potiri, aut artem admittere. *Cinedia* inveniuntur in cerebro piscis ejusdem nominis, candidæ & oblongæ, eventusque mirandæ, si modò est fides; præſagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate. *Chelonia* oculus est *Indicæ* testudinis, potentissimæ *Magorum* mendacis. Melle enim colluto impositam linguæ, futurorum divinationem præſtare promittunt: *quintadecima Luna* & *ſilente*, tota die: decreſcente verò ante *Solis* ortum; cæteris diebus à *prima* in *ſextam* horam. Cæterum de *Draconis* gemma scribit & *Philostrotus*, illique id adſcribere videtur, quod *Gygis* præſtitisse annulus dicitur. *Rhodig. cap. 11. lib. 6. Antiq. Leſbionum.* *Aleſtorium* ex cristalli galli excinditur ventriculo, tenui membrana, aut pellicula inclusus, quarto à quo in *ſpadonem* & *Eunuchum* descendit anſo. *Lemn. de Oscult.* Forsan ex seminis vi caloris innati concrevit excremento, sicut lac in mamillis lapidescit. Conciliat vitis favorem, & in geniali robustos facit thoro. *Rubeta* profertur lapidem,

pidem, ipsarum in illo nonnunquam imago. Non nisi autem annosis concrefcere solet. *Libav. lib. 3. singul.* Asservatus in familia Lemniana, magnitudine nucem avellanam superans. *Lemnius de Occult. l. 2. cap. 30.* Tumores à bestiis venenatis illatas, crebro discutere attritu, compertum est. De lapide *Busonio* dicto *Gratteriano*, pondere librarum medicinalium quinque & unciarum trium, minus didtachma, annales scribunt *Suevici. Crusius Annal. Suevic. lib. 12. p. 3. cap. 37.* Res se sic habet. Anno post *latam Domini nostri Iesu Christi ex virgine matre Dei Maria natiuitatem 1473. post Divi Iohannis vicesimo septimo Iunii, Berchtholdus Gratterus* tunc temporis *Hopstachii* habitans. postmeridianis horis, in *sylvam* ibat, quam vallem vocant *Dipachianam*, ad cædendas perticas pro circulis vinculisque doliorum. Eo in loco audiebat sibilum strepitumque magnum iuxta rivum in ea valle, cumque procul quid rei esset, contempleretur, incredibilem variorum serpentum, viperarum & rubetarum inusitata magnitudinis conspiciet cumulum, una caterva variis implicitorum. Quantum ipse conjectura poterat consuevit multitudine. Ipse vero perterrefactus non audebat proprius figere pedem; locum tamen notabat ramo deciso defixoque in consinibus. Eo die bis reversus lustravit collegium istud serpentinum, deprehenditque tandem pene omnes adhuc una commorantes cumulatim. Quocirca relicto illi domum se recipiebat re clam habita usque ad diem tertium, quo in *sylvam* rediens cognoscebat dilapsam illam lernam, & nihil bestiarum residuum præter busonem interentum, & anguem in humore glutinoso, albo, crassoque instar spermatis ranini splendente, & in vicinia ejus lapidem istum *Busonium*, quem arreptum detersumque secum reportabat domum, & reservabat spe cuiusdam ex eo utilitatis. Postquam autem (fere ante centum annos) iste *Gratterus* in oppidum migravit, lapis salubriter hominibus pecudibusque admovebatur, uti sequitur. Servatur *Busonius* a majore natu domus *Gratteriana*, neque facile accommodato datur,

nisi pignore quinquaginta aut centum florenorum, praesertim exterius. Inter plurimas virtutes praedicatur eximiam vim obtinere ad tumores malignos, venenatos, biliososque & Erysipelatodes, apostemata item, & bubones, praesertim pecori fascinato prodest. Solent illum in sacculo calefacere, & nudum applicare affricareque loco affecto. Conferre ajunt adversus sagarum incantamenta, maxime laetis puerperis & infantibus fascino. Vi primum accommodatur excantatu, multis sudat guttis. Admuetur etiam peste laborantibus ad cor roborandum. Extrahit idem venenum ex corde & carbunculis anthracibusque pestilentissimis. Consumit, dissipat, emollit duritias, tumores, varices, &c.

ARTICULUS II.

De Chelidonio, lapidibus Astacorum, Limacis & Bezoar.

Chelidonium ac si ab hirundinibus desumatur dicitur est: formatur tamen ex fulvi coloris laspide. Dextro alligatus brachio contra phantasticas ex ruelanchohica illusionis cogitationes valet, Lunaticos & insanos sanat, inque oculorum peculiarem vim habet affectus. *Plater.* In capite etiam Astacorum fluviatilium lapilli resident acerimo immerfi aceto, motum habere deprehenduntur. *Quercet. in diat. s. 3. cap. 7.* Pulvere illorum ad drachmam semi cum vino albo, renum feliciter conteruntur calculi. *Henri. à Bra. de Calc. Lapis Limacius* linguæ subditus, miram in cienda saliva obtinet facultatem. Vdam efficit linguam, & humorem fluitantem, sicimque ad calorem reprimat. Alligatus, dentitioni confert infantium. *Plin. l. 30. cap. 5.* Lapidem coluber aquaticus insuppositam ejicit aquam vomitu, funis si caudæ alligatus fuerit. *Holler. l. 1. de morb. inter cap. 39.* Hic tantatum in absumenta aqua virium, ut statim absumat eandem. Ventri igitur hydropici appressus; aquam in totum consumit paulatim. *Plater. l. de vita.* Lapis Bezoar in hitci & capræ potius

tius ejuſdem Indicæ montanæ naſcitur ventriculo, Sennert. l. 5. Epitom. ſcient. Natural. cap. 4. Corticatum autem quid, inquit, Sennertus, & ut ſic dicam camelatum generatur ex parvo initio, quod ſæpe palea eſt, cui humor quidam adhæreſcit & agglutinatur, & hinc ex multis quaſi laminis lapis iſte coagmentatur, major in ſeniore, minor in juniore capra; omneſque laminæ tam internæ quam externæ læves ſunt & ſplendentes. Rariſ experimento edoctus contra omnia eum commendat venena. Non modò hauſtus, inquit Matthiolus in Dioſcor. l. 5. cap. 73. ſed etiam adalligatus, ita ut nudam ſiniſtri lateris carnem contingat, omnia ſuperat. Addit præterea Abdalnarchus: *Lapidem quem vocant Bezohar, jam ipſi vidimus apud filios Almira-ma cuſtodis legis Dei: pro quo lapide u magnificam, ac prope regiam adem Corduba rependit initio belli. Lachrymam cervi lapidem eſſe Bezoar placet quibuſdam. Ajunt enim cervos ſenio obrutos in oriente ſerpentes in eſcam ſumere, eſu rejuveneſcere. At veneni ſuperandi cauſa, in flumine mergi, exerto tantum capite; ſic manentibus lentum ab oculis deſſuere humorem, Solis ardoribus excoctum, in lapidem inibi concreſcere. Glandis ei imago, & delapſus ab oculis ab attendentibus excipitur. At diverſa eſſe tamen exiſtimantur. De lachryma autem cervi, quam ſe in Muſarum theſauris habuiſſe cariſſimam ſcribit, hæc habet Scaliger Exerc. 112. Ante centeſimum annum in cervo nulla eſt. Poſt eam ætatem accreſſit ad oculi cantum, ipſis offibus, atque in os protuberans concreſcit ea duritia qua cornu ſuperat. Qua parte prominere rotunda eſt inſignitore coloris ſulvi, non ſine veſtigii aliarum venularum. Tanta levitate ut penè tactum effugiat: ita enim ſeſe ſubtrahit, ut propemodum ſeiſam movere videatur. Adverſus venena remedium præſantiſſimum. Peſte correptu datur cum vini momento. Vnde tantus cietur ſudor, ut penè totum ſolvi corpus credas Hucusque Scaliger. In meditullio illius quem Rudolſus II. Imperator habuit, intra cruſtulas membranas herbæ redolentes ſunt inventæ Anſel. Boëtius l. 2. de gemmis c. 191. Qui accu-tatè*

ratè de eo instrui cupit, *Bauhini de lapide Bezoar tractatum* inspicit.

CAPUT XXVI.
DE AURO.

Actum de Mineralibus hæcenus, succedunt Metallæ, primò, Aurum. Hoc in propria invenitur vena, & in faxis splendore candidis, in pyrite item propriis, inferri aliquoties. Repertæ in Hispania decem libras excedentes massæ, arato in Galitia scissum, *Lusim. l. 44.* In montibus Giloviensium pondo duodecim avulsam de silice massam, scribit *Dubravius*. Venesslao Regi exhibitam addit. A formicis apud Indos (magnitudine hæc Egypti luporum) egestum & confervatum. In Æthiopiæ maris Insulis tanta ejus copia, ut Equos talento incolæ permutarent. *Plin. l. 6. cap. 36.* Rerum uni nil igne decedit; imo quo sæpius arsit proficit ad bonitatem. Limonis tamen succus hostis est ponderi; *Lemnius Occult. l. 2. cap. 36.* Et si auro liquescenti gallinarum membra misceantur, consumunt. *Plin. l. 29. cap. 4.* Calorem animalium aliquid in illud posse *VVendlerus testatur in prognostico anni 1619.* Saginata à quodam Gorlicensi Senatore gallina est, & quatuor circiter volumina auri malleando in folia ducti comederat. Mactata pura inventa est inus: in pectore tres aureæ liveæ visæ; artifex obduxisse credebatur. In alterius occisæ ventriculo, nummos aliquot ad medietatem consumptos inventos, scripsit *Schnitzerus Epistol. 50.* Huc facit & id quod *Zacharias à Puteo* habet *In Clavi Medica Spagirica & Chirurgica.* Dum Patavii, inquit studii operam darem, accidit quod Gallina domestica mensam adscendit, super quam muliebria ornamenta reperiebantur, & inter alia preciosa quedam margarita (que pendeat annexa cuidam inauri industrie ab artifice constructa, & quibusdam aureis cucullis circumcirca obducta) quam margaritam una cum inauri gallina deglutivit, & deinde quatuor

quatuor aut quinque horis transactis predictæ inauris ja-
ctura detecta, ancilla quadam id fecisse gallinam pens-
tauit, quoniam superioribus diebus eandem gallinam
quandam Italis Gazetam dictam, deglutivisse animad-
vertit. Itaque gallina illa interfecta, statimque ei ven-
triculo semoto ac inciso, una cum margarita in aurem
nondum in ventriculi cavitatem trajectam, sed in e-
jusdem orificio contentam, calidissimam, tactuique ce-
re instar cedentem invenimus, & ipsius ornamenta pe-
nè ab ejusdem calore consumpta erant, que inauris bre-
vi temporis curriculo deinde cum refrigerationem susce-
perit, ac caliditatem contractam dimiserit, dura eva-
sit, sicuti prius reperiebatur, omni ejus forma orbata,
ac demum cum altera inauri ponderata, tertiam par-
tem ejusdem ponderis penè amiserat. Sed ut ad aurum re-
deamus. Nullum metallum laxius dilatur aut nume-
rosius dividitur, utpote cujus uncie in septingenas &
quinquagenas pluresque bractæas, quaternum utrobi-
que digitorum spargantur. *Plin. l. 33. cap. 3.* In fila
tenuari, & sine bombycina etiam texti, non est quod
comprobem. Nota moderna luxuria. Agrippinam *Pli-
nii* vidit ætas, edente Claudio navalis prælii spectacu-
lum, assidentem ei, indutam paludamento auro tex-
tilli, sine ulla materia. Quamvis vero igni invictum
persistat, chymicè tamen resolutum tam spirituosum
evadit, ut si vel ferrea ageretur spatula, vel alio inca-
lescat modo, mox cum sonitu flammam concipiat,
& potentius unius ejus operatur scrupulus, quam di-
midia pulveris tormentarii libra. *Crollius citante Sen-
nerto, cap. 18. de Cons. & Dissen. Chymicorum.* Pau-
ca certe ejus grana perpendiculariter centrum versus
si ferantur, mensam ligneam transverberare valent.
Quercetian. Causa spiritus nitri & sulphuris auri con-
tracticæ: Cum enim oleum vel sal Tartari, solutio-
ni auri infunditur, sal Tartari se cum sale commu-
ni, imò Alumine & Ammoniaco unit, atque hinc
sibi relictum aurum ad fundum descendit, & si quid
de salibus his cum auro relinquitur, id aqua calida
abluitur. *Sennertus de Consen. & Dissen. Chymic. &*

Galen. cap. 19. Relinquitur vero solus nitri spiritus, qui se auro univir penitus. Is ergo si incalcescat, sulphuris auri percipiens præsentiam, & sese opponit, vires conjungit, & impetu facto ac cum strepitu erumpit, atque accenditur. Reddi an possit potabile disputatum hæcenus; posse experientia demonstravit. Nam Clarissimus vir Franciscus Antonius Londinensis Medicus in formam mellis redegit, ut probaretur, certas, ad præcipuos Germaniæ Medicos, doses misit. *Johan. Vincent. Finchius in Enchiridio Dogmatico Hermetico.* Nullam tamen alendi vim habere existimat *Heurnius l. 1. aphor. 14.* Quia inter aurum potabile & solidum præter concretionem & fusionem nihil interest: Etsi purioribus nequit homo ali Elementis, inanimatis & destillatis ali difficulter poterit: Fieri etiam posse, factum ostendit. Libram unam argenti vivi unica liquoris rubicundissimi guttula in aurum Kellejus Anglus convertit; & tantarum hic pulvis virium, ut uno grano quinque tingeret millia, & uno decem circiter auri puri extraheret uncias. *Sennert. de Consens. & Diss. c. 2.* Quid & *Theophrastus* fecerit, notum ex *Neandro*, notum ex *Oporino*. *Neander in Geographia. Oporinus in Epistolis Nicolaus Mirandulanus* Carpi aurum ex ære fecit, fecit & Hierosolymis: suntque tantorum testimonia, ut impudentis sit rejicere. *Picus Mirandula Apollinaris* plus quam viginti se tenere aurum conficiendi modos sancte affirmabat. Hinc illi Romæ Epitaphium, *Auri ex plumbu collectori.* Quidam specie differentia inter se permutari non posse judicant. Quid obstat, non video. Forma plumbi in aurum non convertitur, sed decedente, subsequitur ista. Materiæ ubi communio, symbolizatio ibi sit necesse est. Plantæ in sua perfectæ forma species, in chylum nihilominus mutantur. Nec fucatu putetur. Formæ rectum nobis ignotæ sunt, ex proprietatibus cedit notitia; huic cum omnes inhæreant, quis dubitationi locus? Difficile id tamen & caute tentandum. Chymicus excellens *Penotus* erat, quam miserè in extremo suos canos deposuerit senio, notum doctis.

VOX

Vox illius
gratiam
torum.
copia, om
rullis vent
habebat,
gypsi filiz
gritula in
nia iuncta
plerumque
tenet, aut
autifodine
& unâ in
dum get
tuto aut
lexand. a

D
A Rge
duob
geni fo
cennena
thamensi
ante aliq
Bohemix
far, in dec
fena. Itac
prope No
(pars hor
in equest
veto alique
Snebergi r
dicent: Fre
tamen ejusm
pondo dece

Vox illius. *Se si alicui malum vellet quem aperta vi ag-
gredi non valeret, auctorem ipsi Chymia exercenda fu-
turum. Sennert. lib. cit.* Cæterum varia ex auro facta
opera, omnibus exploratum est. Heliogabalus aureis
vasis ventris excepit onus. Xerxes platanum auream
habebat, sub qua consueyerat sedere. Rex quidam Æ-
gypti filia cadaver in vaccam deauratam condidit. *A-
gricola in observ. Metallicis.* In citiore verò Germa-
nia intra Danubium vites extitisse, quæ claviculas &
plerumque candicantia folia ex puro auro germina-
rent, author est *Alexander.* Causa additur. Cum ibi
aurifodinæ sint, subtus coalescere in radicibus autum
& unâ ingenium ac condensatum occulta origine,
dum germina emittunt vires, mirabili naturæ consti-
tuto aut decreto stellarum, aurum simul erumpere. *A-
lexand. ab Alexandro l. 4. genial. dierum.*

CAPUT XXVII. DE ARGENTO.

Argentum purum multis in locis effossum est: in
duobus tamen in Germania præsertim. Ex Sneber-
genfi fodina tantum est extractum, quantum vicies
centena aureorum Rhenanorum valerent millia. Aber-
thamensis centum quinquaginta millia dedit. Tantum
ante aliquot centenos annos Fribergensis, quantum
Bohemiæ regnum empturo suffecisset. *Agricola in præ-
fat. in decem fossil. libros ad Henricum Principem Mi-
sena.* Itaque Henricus Princeps grandem ex argento
prope Northusam statuit arborem, ut eorum foliis
(pars horum aurea, pars argentea) nobiles qui feliciter
in equestri decertassent certamine, donaret. Grandes
vero aliquando eruuntur massæ. Tempore Alb. Saxonis
Snebergi tanta, ut ea loco mensæ in fodina usus fuerit,
dicens: *Fredericus Imperator potens & dives est, hodie
tamen ejusmodi mensam non habet.* In valle Ioachimica
pondo decem Talentum Articularum quondam eruta
dici.

dicitur. In varias illud format natura figuras. Arborum modo, modo capillorum exhibet specie. Inventum & frustum in argentifodinis Rudolffopolitanis quod crucem & leonem ad vivum repræsentabat. *Gheller. Ep. 2. de formica.* Color illi est albus, invenitur tamen & viride. Rude subito impositum igni exilit. Cum plumbum nigrum cum eo permistum, in magno coquitur catino, partim in Molybdænam, partim in Lithargirum mutatur: Vbi verò diutius arserit, aliquid deperdit. Acria ipsum corrodunt. Varia ex eo opera. Apud Tectosagas molæ argenteæ fabricatæ sunt inventæ. Clypeum Barchini Andrubalis argenteum, pondo centum triginta octo fuisse, scribit Historicus. Ex argento puro facta passionis Historia, & duodecim Herculis labores, ad Regem delati Ferdinandum. Ad Carolum Imperatorem columna ex argento conflata. Ipse è Mexico advexit Correfius. Precium ad quadraginta novem aureorum computabatur millia. *Majolus de Metallis.* Dianam in cervo cum canibus & ipse conflatam vidimus; horologium à tergo, varia circa insectorum genera, vivis fusa imaginibus. Mensam referebat sustinens, variis intus instructam rotulis. Curtebat illa, quati horum videbantur capita, retrovolutæ ubi istæ fuissent. Ferax argenti præsertim India. Notæ Potoffi fœdinæ, de quibus apud Geographos. *Bertius in Geographia.* Noti & Hispaniarum thesauri. Novem vicibus centum quadraginta quinque aureorum milliones advectos, qui novère scriptum reliquerunt. *Boterus in Hispania descriptione.* Quinta argenti portio quinque auti si inerit, sit Electrum. Ex quo quondam calices, ideo quod venena deprehenderet. Namque discurrunt in calicibus arcus celestibus similes, cum igneo stridore & gemina ratione prædicunt. Ad lucem argento splendidius certatur. *Plin. l. 33. cap. 4.*

CAPUT XXVIII.
DE ARGENTO VIVO.

PVRUM in lacunis invenitur, cum aquæ quibus venæ stillant minium madefecerint. Eo enim modo cogit, & in argentum vivum vertitur. Idem siccatum ad formam redit minii. Ex ejus venis uberrimi scaturiunt fontes & herbofo virent cespite. *Vitruv. l. 8. c. 3.* Nam qui hujus scruantur venas, mane mensis Maji sereno, nebulas in montium emergentes vertice, ac instar lanæ super cespitem pendulas, observant. In monte Gimnavoroda sex à Cracovia miliaribus spontè certis anni temporibus ad terræ erumpit superficiem, & circa Iohannis Baptistæ festum multa illius grana pisorum instar in radicibus graminum, se collegisse, *Tyrocini Chymici author l. 2. c. 3.* testatur, addit nimis aqueum & Slavonico inferiorem esse. Hydrium in Slavonia colorem refert jecoris, instar plumbi existens, percussum, argenti vivi stillacim exsudat granula. Ingens ei cum auro sympathia. *Plater. l. 2. del. f. c. 3.* Nam si in corpore sit, auro propinquo educitur: nec argentum inaurari poterit. Mercurium nisi adhibueris. Mirum; Ex morbo Gallico inundus, si aureum in ore gesserit annulum linguaque hinc inde voluter, argentum vivum quod corpori innat in anulum devolvitur, argenteus eximitur, nitet, si igni admotus fuerit. *Lemnius l. 2. de occult. cap. 35.* Hinc certè cum omnia ei innatent, aurum solum immergitur. Spiritalem ejus naturam mira prodit activitas, Nam fuligo contracta suo omne aurum reddit fragile, ferumque crassissimum elidit. quid? in intimas Magnetis partes penetrat, & attrahendi ferum potentia privat. Dedit & in humano documentum corpore. Narrat enim *Guliel. Fabricius Cent. 2. obs. Chirurg. 71.* Mercurium à muliere contra lumbros sumptum, emplastrum matricale, quod tum in abdomine gestabat, perfudisse. Ignem refugit adeò, ut si non detur per inferiora aditus, superiora petat: quibus clausis premit opercula. *Vnzer. l. de merc. cap. 1.* Hinc annulo reconditum & admotum saltare ipsùm facit.

Panis in clibano, pisa in olla, ova ad ignem, guttula si imbuantur, risum movere choreis poterunt. Fertur vero super ignem in fumum halitiosum, sed non dissipatur. Ille enim vase receptus & custoditus, in priorem argenti paulò post redit speciem, nec quicquam pristini detrahitur ponderis. In planiciem fustum non humectat; inde siccum existimatur. Falso. Natura enim in sphericam comprimit figuram; & ambiente plumbagine prohibetur adhærescere. *Palm. Constant. de morbis Contag. l. 3. cap. 4.* Perpetua eidem mobilitas. Pars terrena optime excocta, aër & spiritus in causa. Adeò enim sunt conclusi ut exire non possint: Exire quia conantur, moventur. *Mart. lib. 4. cap. 6.* Vfus ejus varius est. Mauri, cum ardore Solis omnia torrentur, id in lacum effundunt, atque injecto corio super ipsum strati se refrigerant. Immissum in aurem, inde in cerebrum, Epilepsiam excitat. Spiritus enim animales dissipat. *Heurn. de cap. affect. cap. 33.* Aqua in quam argenti vivi infusa fuerit portio si ab eo colata bibatur, lumbricos mirificè pellit. Obstetrices ubi gravidæ in partu diu laboraverint, ultimo remedio argentum vivum scrupuli exhibent pondere. Avellanæ per foramen immisum & occlusum, sericoque rubeo à collo suspensum à peste præservat. *Quercet. l. 2. pesti. alex. cap. 5.* Tot illius animadversa experimenta, ut necessario præ aliis laudetur. Si verò ventrem appensa tangat, ad curationem colicæ singulariter conferre scribit *Plater. de Dol. cap. 13.*

CAPUT XXIX.

DE ÆRE & ORICHALCO.

Prum æs invenitur & in propriis venis & in argentariis. In Cypro genus quoddam est auro non ab simile. In frusta minutissima agricolæ serunt, & pluviis humectatum, caloreque vivificatum crescit, ac postquam ad justam maturitatem adoleverit, colligitur. *Aristot. τῆς θαυμαστῆς ἀνομοματίας.* Massulæ efodiuntur varia figura, iticiarum, globorum, virgularum.

larum. In officinis in quibus argentum ab ære secernitur, in tubro luteum est, quod Regulare vocant: in rubro fuscum, quod Caldarium. *Agric. in lib. fossil.* Illud mollius etiam dilatatur non funditur tantum: hoc funditur sed duci non potest. Cadmia tinctum in aureum abit colorem, & Orichalcum dicitur. Igni accenditur, liquefit, funditur; sed in magno catino vim ignium non tolerat, nec alternatim cum rebus quæ aurum & argentum purgant positum, sed planè consumitur. Putrefactionem non metuit; & ne alia metuant facit. Hinc monumentum ære perennius apud Horatium, & Ægyptii videntur ideo tabulas æreas imposuisse cadaveribus. Acutos etiam mucrones æreos olim cadaveribus infixos fuisse, testatur *Petrus in Hieroglyphic.* Tales Venetiis apud Lautedanum imagunculas vidit *Camerarius Hor. subcisi. cent. 1. cap. 14*; ex conditis sumptos cadaveribus Lautedanum affirmavit filius. Opera ex ære recensentur varia. Centum Babylonis portæ celebratæ sunt literis, & Æneus amphorarum triginta crater, quo Cræsum donarunt Lacedæmonii. Florentiæ sacellum Divi Iohannis, quod Baptistarium appellant, tres æreas habet valvas deauratas. Ex eodem Solis apud Rhodios Colossus. Septuaginta ille cubitorum altitudinis fuit. Post quinquagesimum annum terræ motu prostratus, multis etiam jacens miraculo. *Plinius l. 34. cap. 7.* Pauci pollicem ejus amplectebantur. Majores erant digiti, quam pleræque statuæ. Vastus specus fractis hiabatur membris. Spectabantur intus magnæ molis saxa, quorum pondere stabiliverat constituens. Duodecim annis tradunt effectum trecentis talentis. Inter septem mundi receptus miracula.

CAPUT XXX.

DE PLUMBO.

TRiplex plumbum est, candidum, cinereum, nigrum. Prius sui non reperitur coloris: lapilli tamen subalbi ex quibus conficitur. Ex eo corroso facit

aceti vapor ceruſſam. Cinereum Snebergi effoditur. Cum argentum ex eo excoquitur, totum ignis conſumit. Ex nigro vaſa quadrata fiunt, in quibus ex falſa ſal excoquitur aqua, ex nitroſa nitrum. *Agricol. in obſeruar.* Hæliquoſe plena aëri expoſita, pluias deſignant, guttulas foris ſi conceperint. Nihil eo feruentius: artamen ſi ſucco malvæ aut Mercutialis manus oblinas, inoffenſe tractare licebit liquatum, celeti modo id perficiatur motu. *Lemn. l. 2. de occult. cap. 34.* Argentum gravitate vincit; viſum tamen innatare liquato. Fugaces forſan inſtabilis in igne plumbi elevantur partes, argenti, quia non evaporant, ſubjacent. *Libav. l. 2. Epiſt. Chymic. Ep. 98.* Augeri tam mole tum pondere dicitur, ſi in ædibus ſubterraneis, aërem habentibus turbidum, condatur, ita ut quæcunq; illic ponuntur, ſitum celeriter colligant. Plumbea ſtatuarum vincula, quibus earum annectuntur pedes, ſæpenumero creviſſe viſum eſt, & quædam adeo intumuiſſe, ut ex lapidibus dependerint cryſtalli modo. *Αγριππιδειου eſſe experientia inditum. Fernel. de lue Venerea, cap. 7.* Cum enim Empirici ſuaſu dimidiam ejus pulveris quidam per dies quindecim cum cibus comediſſet libram, arthriticidem pulſurus, quæ ingerebantur plumbeum aſſumebant nidorem, & quæ eſciebantur, plumbeo erant infecta colore. In Medicinæ tamen uſum venire compertum. Id enim refrigerat. Quare & mortaria atque piſtilli ex eo conſici ſolent; in quibus ſi terantur liquores qui ex utriuſque oriuntur mixtura, frigidiores fiunt. Utiliter laminæ Venereorum ſubſternuntur lumbis, ſi quando propter crebras Veneris exercitationes, ſomniis vexati ſemen emittunt. Talibus Calvus Orator cohibuit libidinem, ut vires corporis ſtudioſorum cuſtodiret labori. *Plinius.* Muſici olim peſtori impoſuerunt eaſdem, ad cantica exclamanda. *Iſidorus.* Chartam plumbeam ſupinus peſtore ſuſtinuit Nero, conſervaturus vocem. *Suetonius in Nerone.*

CAPUT XXXI.
DE FERRO.

Metallorum omnium vena ferti largissima est. Cantabrix maritime parte, quam Oceanus alluit, mons præruptè altus, incredibile dictu, totus ex ea est materia. *Plin. l. 34. cap. 14.* Rarum in India. Hinc ferri quatuordecim libras ducentis quinquaginta auri, juxta Insulam Zabur permutatas fuisse scribitur. *Pegafsetta.* Nascebatur quondam in China Azzalum Indicum dictum, adeoque bonæ temperaturæ in acie, ut quodlibet incideret ferrum. *Pancirol. l. de Novis reperiis.* In Sicilia & Lusatia effossum nova incrementa accipit, & terra arborumque trunci, ferti, in incremento, acquirunt materiam. Liquori denso primò illa similis, magis magisque indurefcit postea. *Agricola in observat. metall.* Cum excoquitur aquæ modo liquefcit, postea in spongiæ frangitur. Tenuiora ferramenta oleo restingui mos est, ne aqua in fragilitatem durentur. *Plin. lib. citato.* At in Insula Palmosa fundi nequit; quin & in Æthalia. *Strabo. l. 15. Eertius in descript. Ilva.* Aceto & alumine illitum fit æsi simile. Smolnicii (oppidum est montis Carpathi) ex puteo extrahitur aqua, & in locatos triplici ordine infunditur canales, in quibus ferri portiones in æs vertuntur. *Agricola de Metall.* Minutum autem quod in sine canalium locatur ferrum, talis aqua ita exedit, ut fiat quasi quoddam lutum. Id in fornacibus postea excoctum, æs purum bonumque redditur. Omni cupro amicissimum est ut simul juncta mutuò sese amplectantur. Poëtaræ Veneris & Martis implicavere fabellis. *Minder. de Vitriolo cap. 1.* Aristonides cum exprimere vellet Athamantis Clearchum filium præcipitare volentis furorem, & præcipitato illo residentis pœnitentiam, ferrum & æs miscuit, ut rubigine ejus pernitorem æris relucente, verecundiæ exprimeretur pudor. *Plinius lib. citato.* Aqua immersum candens

dens in chalybem facessit, aceto malleos respuit, ut frangatur potius quam duci possit. Hinc Lacedæmoniis mos numismata ex ferreis conflare baculis, aceto mergere candentia, ne, fragilia reddita, in alios depromerentur usus. *Plutarch. in Lycurgo.* Causa si quaeritur, acetum intimos ferri subire meatus dicendum est. *Bodinus. l. 2. Theatri.* In fornacibus quibus in massas componitur, tanti à percussio vapores, ut lanugo quædam sensim augeri videatur; quæ à pariete multiplicata dependet. *Albert. Magn. in libris de Animal.* Ejus tanta vis est, ut nunquam aduri possit ignibus. In orbe novo herba est cui nomen Cabuja seu Hentquen, ex illius frondibus filum subrufum admixta arena, ferrum secat. *Ovetan. histor. l. 7. c. 10.* Squamma ferri siccandi vim habet. Calceis imponunt qui graves odore habent pedes. Flos vero ferri candidissimus est & levis, ramulos interdum habens corallio similes florum interdum subtiles nexu. Fiunt ex eo globi, qui è tormentis mittuntur.

CAPUT XXXII. DE CARNE FOSSILI.

Andreas Libavius vir de re Medica & Physica meritisissimus, narratum olim fide Ienenfium Schroterorum ait, ad vallum Erfurdicum juxta portam Divi Andree, occasione valli in altiolem molem attollendi, carnis crudæ, haud exigua eruta frustra fuisse: illamque musculosam bubulæ quam simillimam (nisi quod ossibus careret) fuisse, Hubnerus in Epistola ad Libavium affirmat. Sed quia die Iovis se tantum offerre, fossiles garriebant, suspicio fraudis in prudentiorum animis orta est; & postea astu detecta, impostores carceri mancipavit. Quamvis autem hic impostura Carnem fossilem nobis objecerit: non est tamen absurdum dicere, cum Libavio, dari posse eandem, Certissimum est veterum dogma, Terram (addo Aquam) esse matrem animalium quorundam illorumque imperfectorum, quæ homo-

homonyma producantur generatione. Ex utroque igitur commisto lutum constitui potest animalia instructum principio, quod modo & in animal integrum procedit, modo deficit. Sicut in genere perfectorum informes interdum gignuntur massæ, suo interdum instructæ complemento. Illud prius si fuerit, & tamen adminiculis præsentibus suo non frustratur motu, molam concreti sanguinis, aut carnis instat fieri consentaneum est: Non aliter ac cum illo materia disposita, ad os terminata, in os transit, quod Cornu fossilæ nuncupatur. Sic Conchulas in altissimis montium verticibus sabulosis Marga & marmore putrefacto repertas Historiæ referunt; quas quamvis diluvii universalis reliquias esse existiment: tamen non est verisimile tot annis mundi, tot injuriis expositas, durare potuisse, cum marmora ipsa tandem solvantur. Quod si ex exangui actu gigni sanguineum animal absurdum esse existimas; absurdum ego quod dicis exemplis demonstrare potero. Nilo recedente ex limo Sole tepefacto nascuntur animalia; quorum alia perfecta, alia semiperfecta glebæ concreta visuntur. *Diodor. Sicul.* Altius intra terram gignitur rana venenata, ut nulla foramina quæ videri possint, appareant, cum saxorum commissuræ cuneis dividuntur, teste *Agricola*. De pluvia carniæ & sanguinis plures extant historiæ, Idque non Sole exurgente cadavera, sed humore alterante dispositum, fieri debuit. In fossâ oppidi Beichelsteinii infra ex falice fœtidus sanguinis erupit fluxus. *Spiræ* ex panibus exisse dicitur: *Suidnicii* vellus nivis cruentum grandinis modo decidit. Et quid plura? *Chymici* ex *Satyrio* *Symphito* majore, *Androsemo* herba, pane vinoque succum plane sanguineum confici agnoscunt, qui digestionibus debitis in cruentæ molæ amplius coagulatur substantiam. Ex sulphure quod in oleo lini coquant, massam conficiunt quæ hepatis formam præferat: volucris denique *Orcadica* arboris fructus esse dicitur; comprobati in appendice Classis sextæ videbis. Dari igitur posse carnem fossililem cum *Libavio*

statuimus, & hoc discurtu Classem hanc concludimus, illa quæ de Diabolis metallicis hic dici poterant, ad Thaumatographiam Pneumaticam, quam Deo dante dabimus, rejicientes. Vnum adhuc cujus obliuio sum addo. Cum Henricus II. Rex Galliarum Bononia esset, allatus est ad eum ex India Orientali ab homine incognito, sed ut apparebat, moribus barbaro lapu stupenda specie & natura, videlicet lumine & fulgore mirabiliter coruscantibus, quiue totus veluti ardens increpabili splendore micabat, & jactus quoque versus radium ambientem ærem luce nullu fere oculis tolerabili latissime complebat: erat & in eo mirabile, quod terra impatientissimus, si cooperiretur, sua sponte & vi factu impetu confestim evolabat in sublime; contineri verò includiue ullo loco angusto nulla hominum arte poterat, sed ampla liberaque loca duntaxat amare videbatur: summa in eo puritas, eximius nitor, nulla sorde aut late soinquinatus, figura species nulla ei certa, sed inconfans & momento commutabilis; cumque esset aspectu longe pulcherrimus, contractari tamen sese impune non patiebatur, & diutius contra adnitentibus aut obstinatis cum eo agentibus incommodum afferebat: quod multi multu spectantibus sunt experti: si quid fortassis ex eo enixius conando detrahebatur, nam durus admodum non erat, nihilo minor siebat hujus virtutem ac vim esse ad quam plura cum utilem, tum prapicue regibus necessariam agebat hospes, qui miraculum ostentabat, sed quam revelaturus non esset, nisi ingenti pretio prius accepto. Hæc ut in literis Ioh. Pipini oculati rei testu, qui in familia A. Mamorantii M. E. medicinam faciebat, ad Anton. Mizaldum & ipsum insignem Medicum pridie Ascensionis Bononia datu perscripta sunt, ita trado, (inquit Thuan.) & amplius discutienda physilogu relinquo. Nam Veteribus qui de rebus hujusmodi scripserunt, similitu lapu necne cognitus fuerit, nec Pipinus iis literis se scire dicit, nec ipse affirmaverim. Thuan. l. 5. Histor. Tantum.

THAU.